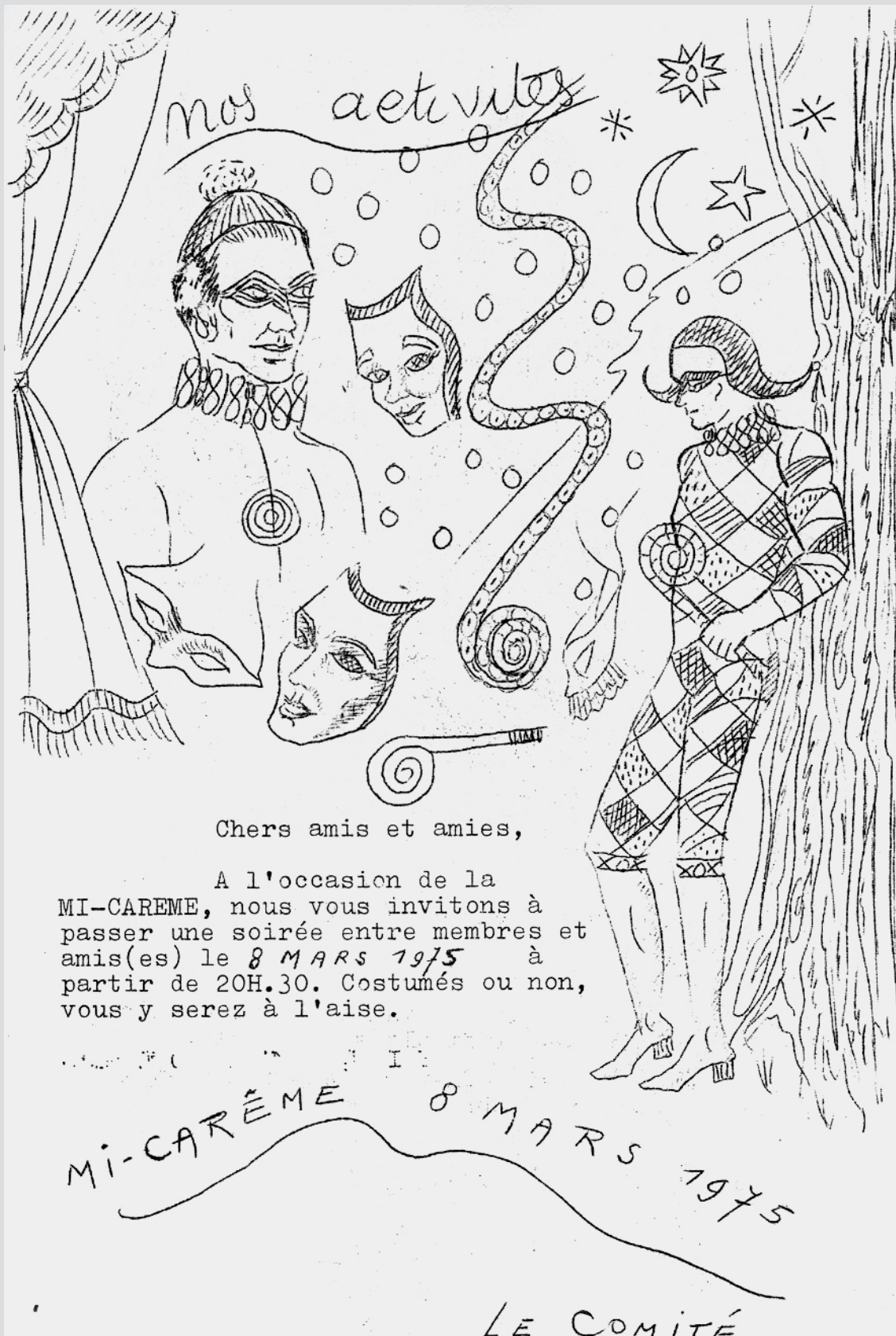

*het ondraaglijk besef
la notion insupportable*

fonds suzan daniel

colofon

'het ondraaglijk besef' is de jaarlijkse nieuwsbrief van het
'la notion insupportable' est la lettre d'information annuelle du

fONDS **suzan daniel**

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum
archives et centre de documentation homo/lesbien

p/a H. Frère-Orbanlaan 510 B-9000 Gent / Gand
info@fondssuzandaniel.be / www.fondssuzandaniel.be
+32(0)9-223.58.79

Omslagillustratie: ADEHO Revue 02(1974-1975) 3, p.5

Druk: Sint-Joris, Oostakker.

Vorm: Hilde De Bock.

Verantwoordelijke uitgever: Omar Van Hoeylandt, Kroonprinsstraat 29,
9031 Drogenen.

Met medewerking van Mark Querton en Marc Van Overmeiren.

Enkel de auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdrage.

Fonds Suzan Daniel vzw verwerkt uw persoonsgegevens uitsluitend om u te informeren omtrent haar werking. Wanneer u niet wenst dat wij u aanschrijven om u hieromtrent te informeren, volstaat het ons dit te melden. Adressen worden onder geen beding doorgegeven. De Wet verwerking persoonsgegevens kent u een recht van mededeling en verbetering toe. Daartoe volstaat het contact op te nemen met het Fonds.

Het Fonds Suzan Daniel werkt samen met Amsab vzw (Instituut voor Sociale Geschiedenis), KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum), AVG vzw (Archiefcentrum voor Vrouwengeschiedenis) en het Letterenhuis, en heeft de steun van het Liberaal Archief vzw en het ADVN vzw (Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme).

lidgeld / cotisation 12,50 EUR

steunend lid vanaf / membre de soutien à partir de 50,00 EUR

rekeningnummer / numéro de compte 068-2150156-81

IBAN: BE36 0682 1501 5681 - BIC: GKCCBEBB

leden ontvangen gratis de nieuwsbrief

les membres reçoivent gratuitement la lettre d'information

f o n d s s u z a n d a n i e l

Vanuit de vaststelling dat er al veel verloren is gegaan en bekommerd om wat dreigt te verdwijnen, kwamen eind 1995 drie mannen en drie vrouwen samen.

Na een grondige voorbereiding werd op 8 mei 1996 de vzw Fonds Suzan Daniel, homo/lesbisch archief en documentatiecentrum, opgericht. Deze pluralistische vereniging wil alle informatiedragers uit het homo/lesbisch en transgender verleden en heden, evenals die met betrekking tot de strijd tegen hiv/aids, verzamelen, ordenen, inventariseren en ter beschikking stellen van geïnteresseerden.

Daarnaast plant het Fonds ook allerlei activiteiten rond dit materiaal: inrichten van tentoonstellingen, studie- en vormingscycli, publiceren van studies, documenten, enz.

Om dit alles professioneel te verwezenlijken wordt in de praktijk samengewerkt met erkende archiefinstellingen. Ook zij achten dit thema belangrijk en willen zich inzetten om er een extra aandachtspunt van te maken.

Ayant constaté que beaucoup de documents se sont perdus déjà et soucieux de ce qui risque de disparaître, trois hommes et trois femmes se réunirent fin 1995. Le 8 mai 1996 l'asbl Fonds Suzan Daniel, archives et centre de documentation homo/lesbien, fut fondé après de profonds travaux préparatoires.

Cette association pluraliste se propose de rassembler, de ranger, d'inventorier tous les documents et sources d'information concernant l'homosexualité, le lesbianisme, la bisexualité, les questions transgenres, le vih/sida... et de les mettre à la disposition du public intéressé. Le Fonds prévoit aussi l'organisation d'activités diverses autour de ces matériaux: des expositions, des cycles d'études et de formation, la publication des études, des documents, etc.

La coopération dans la pratique avec des Archives reconnues doit garantir une réalisation professionnelle de tous ces projets.

denise de weerd (1930-2015)

Op 14 augustus jl. overleed Denise De Weerd, medeoprichtster en gedurende vijftien jaar bestuurslid van het Fonds Suzan Daniel. Voordien was Denise van 1958 tot en met 1991 actief geweest in de Koninklijke Bibliotheek van België, waarvan het laatste anderhalve jaar als hoofdconservator ad interim. Als historica (en doctor in de geschiedenis sinds 1968) ging haar interesse uit naar het verleden van de (socialistische) arbeidersbeweging, terwijl ze in ons land daarnaast ook een pionier was inzake vrouwengeschiedenis.

Omar Van Hoeylandt schrijft haar een afscheidsbrief.

Dag Denise,

Terwijl ik deze tekst neerschrijf, wordt me via de radio meegedeeld dat honderd jaar geleden Edith Piaf geboren werd. Ik herinner mij jouw autobiografische *Mijn Waarheid: herinneringen aan een Gentse jeugd (1930-1958)*, waarin je beschrijft hoe je op 14 juli 1948 op de Champs-Élysées stond waar Edith Piaf onder de Arc de Triomphe de Marseillaise zong.

Ik kende jou nog niet toen ik tijdens mijn opleiding aan de bibliotheekschool voor de vakken met betrekking tot kennis en bevraging van informatiebronnen en 'inlichtingenwerk' in de lijst van naslagwerken jouw naam aantrof. *Socialisme en socialistische arbeidersbeweging in België. Bibliografie van de werken en tijdschriftartikels verschenen sedert 1944. Deel 1 en 2* was een van de bijzondere naslagwerken die iedere student moest kennen.

Ik heb je in het begin van de jaren negentig (van vorige eeuw) ontmoet. Eigenlijk was het geen ontmoeting: ik heb jou 'gezien' tijdens een mondeling examen om opgenomen te worden in de werfreserve van de Openbare Bibliotheek van Gent. Jij zat in de jury en ik had dik de pest aan dat examen. Maar iedere kandidaat voor een vacature in een openbare bibliotheek moest voor een examencommissie verschijnen. Ik had in die tijd iedere week wel een examen af te leggen om aan een vaste job te geraken.

Fameus was het niet. Ik weet nog wel dat ik op een of andere manier aan de jury mijn belangstelling toonde voor het anarchisme.

Het was, achteraf gezien, dan ook geen toeval dat ik kort daarop een telefoon kreeg van Wouter Steenhaut, toen directeur van Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, die mij een halftijdse job als bibliothecaris aanbood. Ik heb dit nooit ter sprake gebracht, maar ik ben bijna zeker dat jij daartoe hebt bijgedragen. Wouter sprak heel lovend over mijn resultaten voor dat fameus examen. Ik probeerde te nuanceren maar hij wist beter, zei hij, en daarmee was de kous af. Ik kon in april 1992 beginnen in Amsab. Kort nadien kreeg ik daar een voltijdse job.

Een van mijn kerntaken als nieuwe Amsab-medewerker zou er in bestaan om jouw werk inzake de *Bibliografie van werken over het socialisme en de socialistische arbeidersbeweging* verder te zetten. Vanaf 1987 had *AMSAB-Tijdingen* de jaarlijkse aanvullingen ervan gepubliceerd. Jij kwam mij opzoeken in het Amsab en overhandigde me jouw 'werk materiaal', waarmee je jarenlang deze bibliografie had opgebouwd. Ik was trots dat ik jouw werk mocht verderzetten. En toch bespeurde ik een lichte twijfel bij deze 'overhandiging'. Jij aarzelde een beetje toen je je afvroeg of het concept van het systematisch aanvullen van deze bibliografie niet wat voorbijgestreefd was. Want je dacht dat door de steeds verder doorgedreven automatisering, ook in het Amsab, en door een goede onderwerpsontsluiting die gepubliceerde aanvullingen toch overbodig zouden worden. Ik gaf je toen gelijk, want op het vlak van titelbeschrijving en onderwerpsontsluiting in een geautomatiseerde bibliotheek, waarmee je reeds in 1971 bezig was, en met jouw enorme kennis en ervaring in de Koninklijke Bibliotheek, wist jij véél meer dan een debuterende bibliothecaris. Ik had werkelijk nog alles te leren. Maar de praktijk van digitale onderwerpsontsluiting was niet zo eenvoudig, heb ik achteraf gemerkt...

In de leeszaal van het Amsab leerde ik Bart Hellinck kennen, die archief- en documentatiemateriaal kwam opzoeken voor zijn licentiaatsverhandeling over de geschiedenis van de homobeweging. We raakten aan de praat over de grote leemte in de holebi-archieven en -documentatie en

Denise (midden) met jeugdvriendinnen in de Gentse Veldstraat, 1946.

over het initiatief van Hans Soetaert om daaraan iets te doen: vanuit 'het ondraaglijk besef' dat zoveel archief- en documentatiemateriaal onherroepelijk verloren was of dreigde verloren te gaan en dat wat er nog restte vaak in erbarmelijke omstandigheden werd bewaard. Ik voelde mij aangesproken en na enkele weken zaten drie vrouwen en drie mannen samen met één duidelijk doel voor ogen: het verzamelen, ordenen, inventariseren en ter beschikking stellen van al het mogelijke materiaal uit het homo/lesbisch verleden en heden. "Gooi niets meer weg!" Het was een uiting van onze bijzondere bekommernis opdat niets meer zou verloren gaan. Na enkele maanden van intensieve voorbereiding werd op 8 mei 1996 de vzw Fonds Suzan Daniel opgericht. Een van de vrouwen die mee aan de kar duwde was jij, Denise. Je was toen 66 jaar.

Werkend als bibliothecaris in het Amsab, was ik jouw publicaties beginnen lezen. Het eerste wat ik bij de aanvang van mijn 'carrière' ter hand nam was het *Miscellanea Denise De Weerdt*, in 1993 uitgegeven door de Koninklijke Bibliotheek Albert I. De chronologische bibliografie van de door jou gepubliceerde boeken, bijdragen en artikels in tijdschriften was indrukwekkend. Het merendeel van die publicaties bevond zich in de bibliotheek van Amsab. Veel van jouw geschrijf heb ik toen gelezen. "Ik bewaar graag afstand en ik blijf graag kritisch. Ik schreeuw niet makkelijk, maar ik schrijf het wel graag", zei je in een interview aan Annemie van Winckel, verschenen in *Keien in de vijver* (Leuven, Kritak, 1991). Je publicaties bevatten verrassend veel nieuwe gegevens over het leven van vrouwen. Je wilde werken over vrouwen: "Wij hebben gewoon geen

zicht op welke rol vrouwen gespeeld hebben. (...) Ik wilde uitzoeken hoe het komt, waarom de grote inspanningen die vrouwen op allerlei vlakken gedaan hebben, hier nooit beloond zijn, maar daarvoor moet je natuurlijk eerst het historisch materiaal vinden." (van Winckel, pp. 157-158) De 'geconstrueerde' verhalen, of "ballonnetjes" (van Winckel, p.158), over vrouwen (en de navenante houding van mannen) die tot een eind in de jaren negentig circuleerden, ook binnen de socialistische beweging, heb je met geweldig veel plezier doorprikt. Jarenlang heb je archieven zitten uitpluizen. Je was een koppige en autoritaire doorduwer. (van Winckel, p.156) Maar je was ook en vooral een wijze dame. Een vrouw met een enorme intellectuele en culturele bagage, gepaard met een hartelijke bescheidenheid. Zo heb ik je gekend tijdens de vele vergaderingen van het Fonds Suzan Daniel waar ook altijd koffiekoeken op tafel moesten staan! Want genieten kon jij ook.

Ik herinner mij nog levendig de periode toen je als vrijwilligster mijn collega werd op het Amsab. Je had aanvaard om het documentaire gedeelte van het archief van Edward Anseele te beschrijven en in te voeren in de catalogus. We zaten vis-à-vis en ik was overtuigd dat de eerder 'anarchistische sfeer' op ons bibliotheekdepartement jou wel beviel. Een sfeer die was gegroeid enerzijds door beroepsernst, en anderzijds door warme vriendschap en een grote dosis relativeringsvermogen. De 'aankleding' van onze werkruimte met gedichten en allerlei absurditeiten, opgehangen aan de muren of tentoongesteld op de kast, kon je met plezier bekijken. Bijna ieder week deed jij de ronde om te kijken of er iets nieuws te lezen of te bezichtigen was. Ik herinner mij trouwens dat Herman Balthazar tijdens een open monumentendag in ons bureau rondkierde en er, toen ik binnenkwam, de opmerking maakte: "In zo'n bureau zou ik ook wel willen werken..." Jij en Herman, twee leden van de Raad van Bestuur van Amsab, genoten van de sfeer van ons eilandje.

Ons gevecht met 'het systeem' om titelbeschrijvingen zo nauwkeurig mogelijk in te voeren conform de regels, werd ook jouw gevecht. Soms had je assistentie nodig omdat jouw correcte manier van beschrijven van bibliotheekmateriaal niet overeenstemde met het keurslijf van 'het ontsluitingssysteem' van de geautomatiseerde catalogus. Maar je bleef enthousiast doorwerken aan de ontsluiting van Anseeles archief. Tot het niet meer ging...

Met veel spijt gaf je jouw opdracht uit handen. Ook tot mijn grote spijt.

Denise, in jouw *Eigen Waarheid* schreef je: "Ik ben altijd vol overtuiging de strofen van het Mariannelied blijven zingen. (...) We waren jong, voelden ons vrij en gingen 'een lichtende toekomst' tegemoet. Sloeg het soms tegen, dan waren 'onze gedachten toch vrij.'" Het Mariannelied heb ik ook dikwijls gezongen, toen, met Vuile Mong en de Vieze Gasten. In Vlaamse dorpen en steden: "Ga, ga Marianne, voer ons aan, verlos de maatschappij Van de tirannen en maak ons vrij en maak ons vrij."

Dag Denise, vaarwel.

l'ADEHO (1972-1987): une association homophile anachronique?

p r é a m b u l e

Lorsque j'ai décidé de consacrer mon mémoire de fin de Master à l'étude d'une association homosexuelle, l'ADEHO (l'Association d'Entraide pour la Défense des Homophiles), la première chose qui m'a happé, c'est son caractère énigmatique. Je connaissais préalablement une large part du cadre associatif belge de l'époque. Pour autant, je n'en avais jamais entendu parler.

J'ai dès lors arrêté mon mémoire sur l'analyse du positionnement de cette association et la compréhension de la place qu'elle occupait au sein du réseau associatif homosexuel belge francophone. Il s'agissait également d'envisager et de critiquer son caractère homophile tardif. Plus largement, l'histoire du mouvement et du réseau associatif homosexuel en Belgique francophone reste malheureusement mal connue. Celle-ci mérite grandement que l'on s'y attarde.

m é t h o d o l o g i e d e l a r e c h e r c h e

Pour l'écriture de ce mémoire, du point de vue de la méthodologie et des sources, j'ai consulté la presse qu'on qualifie de 'militante'. J'ai ainsi parcouru les différentes revues qu'a publiées l'ADEHO au sein du Fonds Suzan Daniel. Afin de ne pas rester cloisonné dans mes archives, j'ai également consulté les périodiques d'autres associations qui ont précédé ou succédé à celle-ci. A côté de ces périodiques, j'ai consulté les archives privées d'associations homosexuelles mais aussi celles de personnes qui ont pu militer par le passé.

Les éléments de ces sources écrites ont été recoupés avec ceux des interviews orales que j'ai menées. J'ai eu l'opportunité de rencontrer plusieurs anciens membres de l'ADEHO comme Josy Florek et Jean-Pierre Fontaine. Ils ont tous deux accepté gentiment de mettre à ma disposition des documents, des lettres mais également des photographies des activités organisées par leur association. Ces photos ont été d'une aide importante pour mettre en images ce que décrivaient les périodiques et les archives papiers. J'ai également mené des interviews avec d'autres figures du mouvement homosexuel belge (Philip Turner, Bernard Lanssens, Luc Legrand, Alain Bossuyt ou encore Claude Vandevyver) afin d'avoir un aperçu plus général des divergences idéologiques qui régnaient au cours de cette période.

Pour terminer, ce corpus d'archives et de sources a été enrichi par des documents audio-visuels provenant de la RTBF et d'une émission de radio gay diffusée par Antenne Rose durant les années 80.

l'homophilie: une définition complexe?

Pour comprendre les tenants et les aboutissants de l'ADEHO, il me semble important de revenir sur une notion essentielle: l'homophilie.

Aujourd'hui tombé presque en désuétude, homophilie est un terme qu'ont employé de nombreuses associations homosexuelles au cours de leur histoire. Apparue en 1924 sous la plume du physicien Karl-Günther Heimsoth (1899-1934) et introduit par le Cultuur en OntspanningsCentrum (COC) néerlandais auprès d'une série d'associations homosexuelles des années 1950 au travers des assemblées de l'ICSE (International

Soirée organisée au local de l'ADEHO, rue de la Sablonnière, au cours des années 1980. (Collection Jean-Pierre Fontaine)

Comittee for Sexual Equality)(1), ce terme avait pour ambition de mettre l'emphase sur les relations amicales et amoureuses et de 'dé-emphaser' la portée sexuelle que contraignait le terme homosexuel.(2) Avec cette appellation, les homosexuels souhaitaient montrer qu'ils étaient des individus 'respectables' et qu'ils n'étaient pas uniquement livrés à leurs pulsions sexuelles. De facto, l'accent était mis sur l'établissement d'une certaine morale, une conduite sociale qui critiquait, du moins en apparence, tous les comportements qui ne correspondaient pas aux standards homophiles.

Saisir la portée du terme 'homophilie' peut demeurer écueil tant la notion est complexe et a évolué: il faut entendre sa définition en fonction de la période abordée, du groupe traité, du lieu ou encore des personnes qui l'utilisent. Pour plusieurs, l'homophilie est dressée comme un étendard, un idéal à atteindre. Néanmoins est-ce que cette orthodoxie entraîne irrémédiablement une orthopraxie? Seule une étude empirique de l'homophilie permettrait d'appréhender ce concept. Pour autant, on peut, en reprenant les mots du chercheur français, Massimo Prearo, avancer sans trop se tromper que la sémantique de l'homophilie marque l'attention des choix existentiels (et donc subjectifs) faits par les individus qui acceptent leur condition.(3)

u n e h i s t o i r e h o m o p h i l e à é c r i r e e t à r é é c r i r e ?

A l'aune des mouvements de libération, les associations homophiles sont apparues comme conservatrices, moins visibles et plus rigides dans les mœurs.(4) En Belgique francophone, certains mouvements francophones dits 'révolutionnaires' comme le MHAR (Mouvement Homosexuel d'Action Révolutionnaire) et, à sa suite, le GLH (Groupe de Libération Sexuelle) prônaient une forme de transgression qui privilégiait le plaisir sexuel avant toute autre chose, la désintégration des institutions perçues comme bourgeoises (comme par exemple le mariage) et la libération de la société tout entière. L'imaginaire des années 1970 et le tournant qu'a constitué la révolution sexuelle pour les homosexuels a sous-tendu que

les associations homophiles n'avaient plus voix au chapitre; en effet, dans l'historiographie, la période homophile s'arrête généralement avant 1970.

Voici par exemple ce qu'écrit l'historienne française, Florence Tamagne, dans un ouvrage de vulgarisation: "Stonewall marque en effet la fin d'une époque: celle des mouvements homophiles, des stratégies d'effacement et de la victimisation. Désormais,

les mouvements de libération gay et lesbien prenaient leur destin en main, et inscrivaient leurs revendications aux côtés de celles des autres minorités, réclamant le droit à la différence et réinventant leur propre culture. Si le backlash était toujours possible, les homosexuel(le)s avaient gagné une nouvelle visibilité..."(5)

Cette conception très anglo-saxonne du mouvement homosexuel et l'imposition d'un canevas répression/libération ne permettent pas de comprendre la réalité historique en Belgique francophone du moins; dans les faits, l'activisme de ces groupes de libération n'a pas totalement réussi à supplanter l'activisme des associations homophiles. Pourtant, l'histoire se rappelle des activistes radicaux et oublie le mouvement homophile qui était pourtant tout aussi important. De ce fait, écrire l'histoire d'une association homophile tardive comme l'ADEHO, c'est "sauver "l'homophilie" de l'énorme condescendance de la postérité", pour reprendre l'expression qu'utilise Julian Jackson en réhabilitant l'association française Arcadie dans plusieurs de ses ouvrages et articles.(6) Le refus d'une lecture téléologique permet justement de voir l'histoire comme une succession de configurations militantes s'inscrivant systématiquement dans un contexte sociohistorique précis.(7) Cette vision a donc l'avantage d'analyser chaque moment.

Une deuxième vague d'associations homophiles a émergé au cours des années 1970, au même moment que les groupes de libération, ce qui laisse penser que la période homophile a été plus longue et plus diffuse que le modèle qui nous est très souvent présenté; la réalité associative belge se compose d'un certain pluralisme, chaque association étant pilarisée et polarisée par des influences diverses. Plusieurs associations homophiles ont perduré bien après les groupes de libération, jusqu'à la période de l'institutionnalisation progressive de l'associatif homosexuel, à l'aube des années 1980: l'ADEHO est donc un parfait exemple puisqu'elle perdure jusqu'en 1987.

l a v i e d e l ' A D E H O - s e s d é b u t s

Né d'une famille catholique, Josy Florek a suivi plusieurs formations afin de devenir prêtre-ouvrier. Celui-ci est très vite acquis à l'idée qu'il doit venir en aide son prochain.

Organisation d'un spectacle. (Collection Jean-Pierre Fontaine)

Ainsi, en 1972, celui-ci décide de fonder l'ADEHO. Il lui donne pour ambition de mettre les relations sociales des homosexuels en exergue. L'association souhaite imposer l'amitié comme cadre pour les homosexuels afin de limiter les "excès sexuels" auxquels ils pourraient se livrer. La recherche d'une respectabilité et d'une morale homophiles fait également partie de ses objectifs.

L'inauguration de l'association se déroule dans une modeste baraque à frites située chaussée d'Anvers, à Bruxelles. Face à son succès grandissant, l'association déménagera dans des espaces plus adaptés et tiendra son siège succinctement dans la rue Berckmans et dans la rue de la Sablonnière.(8)

Plusieurs facteurs permettent d'expliquer les raisons de la fondation de l'ADEHO: Tout d'abord, Josy Florek, ancien membre du Centre de Culture et de Loisirs (à ce moment-là, le CCL est le groupe le plus ancien en Belgique), est destitué de son poste de trésorier suite à un abus de confiance.(9)

Au-delà de sa destitution, Josy Florek est en profond désaccord avec la politique pro-pédophile qui est développée au sein du CCL.(10) Aujourd'hui attaché aux meurtres et aux viols d'enfants orchestrés par Dutroux, le terme de pédophilie doit lui-même être analysé à la lueur du contexte socio-historique donné, sans quoi le risque de tomber dans une définition 'pédocriminelle' de celle-ci demeure.(11) La question de la pédophilie a toujours constitué un objet de débats dans les groupes homosexuels qui se sont succédé, mais la révolution sexuelle a permis de poser la question de la libération de toutes les minorités, y compris des pédophiles. Ainsi, des groupes d'études sur la pédophilie ont vu le jour au sein du CCL. Cette attitude pro-pédophile aurait conduit Josy Florek à quitter le CCL afin de fonder sa propre association. Josy Florek était de plus en plus en désaccord avec les idéaux libertaires que l'association prônait. Inspiré par des mouvements comme le MHAR, le CCL deviendra un mouvement qui luttera pour le droit à la différence et se détournera de ses idéaux homophiles. Loin de rentrer dans une condamnation formelle de la pédophilie, le fondateur de l'ADEHO trouvait que le sujet était trop sulfureux et que le programme de la libération sexuelle était déjà trop vaste.

Malgré cette dissension, l'influence du CCL est visible sur l'ADEHO, tant sur son caractère homophile (l'ADEHO doit en effet son héritage homophile de cette dernière) que sur son organisation.

Un troisième élément qui permet d'expliquer la fondation de l'ADEHO est le soutien financier que celle-ci a obtenu de la part des instances religieuses. Josy Florek s'entoure de plusieurs hommes d'Eglise comme l'abbé Henri Lemerrier et l'abbé Jean Van Mulders. Ceux-ci voient dans son projet un réel espoir pour venir en aide aux personnes homosexuelles. Au-delà du soutien de ces deux abbés, Josy Florek réussit à obtenir également des subventions de la part de l'Evêché.(12) Ce soutien ecclésiastique s'inscrit à une époque où l'Eglise, bien que la société soit partiellement déchristianisée, joue un rôle encore normatif dans la vie de tous les jours. Par ailleurs, celle-ci est en pleine remise en question concernant sa doctrine et ses valeurs; sous le pape Jean XXIII (1881-1963), elle souhaite apporter un regard neuf sur certaines problématiques, dans le prolongement du Concile de Vatican II (1962-1965).

Toutefois, l'Encyclique 'Humanae Vitae' du Pape Paul VI (1897-1976), traduit à partir de 1968 une restauration de la morale traditionnelle; celle-ci se heurte au mouvement culturel diffus, mais de vaste ampleur, favorable à davantage d'ouverture.(13) En Belgique, le Cardinal Suenens (1904-1996) adoptera une voie qui est en porte-à-faux du discours papal et, dans la lignée, plusieurs prêtres belges incarneront une voie plus ouverte. Dès lors, il n'y a rien d'anodin à ce que des connexions entre les références chrétiennes et l'homosexualité soient fréquentes. Etant encore suffisamment christianisés, il n'est pas étonnant de voir des homosexuels trouver refuge et conseil auprès des institutions religieuses. En outre, le discours homophile plaît à la partie de l'Eglise qui est la plus progressiste; les messages catholiques d'amour, de fidélité voire de 'contenance sexuelle' corroborent en effet avec les commandements homophiles.

s e r v i c e s e t a c t i v i t é s
 Tout au long de son existence, l'ADEHO constitue une communauté relativement fermée où règne une grande fraternité, un espace sécurisé dans lequel chacun est accueilli "comme un ami".(14) L'association se dote de plusieurs services afin d'assurer l'accueil et l'accompagnement de ses membres. On y retrouve principalement un Centre social qui sert de plaque tournante et d'orientation pour les jeunes personnes homosexuelles qui se sentent perdues. Celles-ci peuvent y retrouver "une atmosphère de réconfort"(15), contrairement au "ghetto homosexuel"(16). Le Centre social reçoit des personnes qui sont confrontées à des difficultés dans leur quotidien (vis-à-vis de leur famille, leurs voisins, leurs employeurs) et sert de point de réorientation vers des services déterminés. L'ADEHO possède également un Centre d'information sur l'homosexualité qui est dédié aux personnes qui cherchent à obtenir des informations sur le sujet. L'association mettra également en place des permanences consacrées à des questions spécifiques: on retrouve ainsi une permanence religieuse ou encore culturelle.

A côté de cela, l'ADEHO a "pour volonté d'organiser des activités sociales, culturelles voire philanthropiques, en vue d'aider et de socialiser les personnes homophiles".(17) Elle organisera ainsi des soirées, des galas, des karaokés, des anniversaires commémoratifs, des excursions dans les Ardennes ou encore des sorties culturelles. Plusieurs personnalités, comme l'écrivain français Yves Navarre (1940-1994) ou le chanteur flamand Will Ferdy, témoigneront de leur présence pour l'inauguration d'une série d'événements.

Le train de vie des Adhéoïstes est rythmé chaque semaine par des activités nouvelles; tout est prétexte à se réunir ensemble.

Sous l'égide d'un certain René, un ancien acteur de théâtre, l'association possèdera également un café-théâtre qui réalisera des spectacles de cabaret dans son local et dans les kermesses de plusieurs villes et villages de Belgique. Selon la revue, ces spectacles permettent aux participants de "s'épanouir dans un intérêt commun, de mieux se connaître et de fortifier leur amitié".(18) L'une des pièces a pour but d'éclairer trois situations de la vie des personnes homophiles (leurs échecs, la découverte de l'amour et la rencontre de l'autre).(19) Ces spectacles constituent parfois un moment opportun pour changer de peau et se transformer.

ASSOCIATION D'ENTRAIDE HOMOPHILE

1972 A. S. B. L. 1982

Rue de la Sablonnière, 17
 1000 BRUXELLES
 Tel. 02/217 96 25

ADEHO

CENTRE SOCIAL D'ACCUEIL,
 D'INFORMATION, D'ANIMATION
 CULTURELLE ET DE FORMATION

Association ... C.C.P. 068-0473280-24 ADEHO s.a.s.l.

Organisation d'une tombola au sein du local de l'ADEHO. (Collection Jean-Pierre Fontaine)

WILL FERDY

VOUS PRESENTE SES PLUS GRANDS SUCCES
 BRENGT U ZIJN GROOTSTE SUCCESSEN

LE 6 JUILLET 1979 A OM 21H
 OP 6 JULI

accompagné par TONY DECORA
 begeleid door
 au club de ADEHO rue de la sablonnière 17
 (PIRES BOTANIQUE)
 zavelput 17 (B.L. REUJOTING)

150, LUNDI, MARDI, MERCREDI 19.30-22 h.
 0, MA AN. DIN, WOENSDAG

WELKOM

LA TROUPE DE L'ADEHO

LES SAMEDIS 26 MARS ET 9 AVRIL

Tous renseignements aux bureaux
 spectacles DE PRINTEMPS
 "BONJOUR PARIS"

PHF
 Invites 55 n.
 Places de 100 n.
 Places de 100 n.

Cherchez vos places vite 25 n.
 Distribuit à 3.25 n.
 Remboursement immédiat

SUPER SOIREE DANSANTE COSTUMEE
 DU CARNAVAL

VENDREDI 11 MARS 83

AVEC
 STAND DE MAQUILLAGE,
 ET CONCOURS

Dignes soutiens à revêtir cette
 AMERANCE !!!

Dans: Feuillet de l'ADEHO (1983) 3.

On peut toutefois s'étonner de voir l'ADEHO chapeauter des shows travestis lorsque l'on aperçoit les critiques qu'elle porte à l'égard des homosexuels efféminés qui n'incarneraient pas, selon ses critères, des homosexuels respectables. Cependant, le gage de cette respectabilité publique est sans doute le prix à payer pour survivre.

f r é q u e n t a t i o n s e t c o l l a b o r a t i o n s

L'association s'entoure d'une dizaine de collaborateurs. Elle compte parmi ses actifs des personnalités comme Thérèse Molitor, sœur d'André Molitor, attaché au cabinet du Roi Baudouin Ier. Elle sera chargée du fonctionnement du secrétariat. D'après ce que son fondateur m'a raconté, une enquête orchestrée par les services royaux aurait été mise en place afin d'analyser le bien-fondé de l'association.(20)

Les fréquentations à l'ADEHO sont multiples et ses membres issus d'origines sociologiques différentes: ouvriers, intellectuels, employés ou encore manuels la fréquentent régulièrement. A leur arrivée, plusieurs de ces personnes se trouvent dans des situations de détresse morale. Concernant le nombre de participants à ses activités, l'ADEHO ne semble pas démeriter en comparaison avec d'autres associations à la même époque: elle prétend avoir accueilli des milliers de personnes. Par ailleurs, 35 à 40 personnes participent à ses activités en moyenne chaque semaine. Néanmoins, il reste difficile de savoir si l'ADEHO possède son propre noyau d'adhérents... En effet, on déplore que "beaucoup de membres de l'ADEHO sont également membres du CCL-Infor-Homosexualité".(21) Que reste-t-il alors de la spécificité de cette association? Quoiqu'il en soit, l'ADEHO peut tout de même se targuer d'avoir une fréquentation mixte. Ainsi, des soirées sont consacrées aux femmes de l'association, n'en déplaisent aux hommes homosexuels qui sont parfois enclins à des propos misogynes.(22) En 1976, une permanence féminine est organisée par Odette et Michèle une fois par semaine afin de prouver que "l'entente entre filles, ça existe, sans 'crépages de chignon'".(23) Des soirées adressées uniquement aux filles s'organisent. Le 30 mai 1979, Elisabeth Smeets est nommée responsable de la section féminine de l'ADEHO par le Conseil d'administration.(24) L'association se réjouit de l'engouement et de la participation de plus en plus grande des filles aux soirées organisées.(25) C'est en prenant contact avec certaines homophiles qui passaient leurs soirées dans le bar 'Le Capricorne' que l'ADEHO réussira à en fidéliser plus d'une. Gravement malade, Elisabeth Smeets se retrouve contrainte d'abandonner son poste ; la relève des soirées de la section féminine n'est donc pas renouvelée pendant un certain temps.(26) Néanmoins, celles-ci sont reprises par un groupe de filles au début des années 80.(27)

Au-delà de son cercle fermé, l'ADEHO entretient des liens très étroits avec la principale association homophile de France, Arcadie, et son dirigeant, André Baudry. L'association homophile française constitue son référent absolu. Si l'on peut dire que le MHAR est le petit-frère du FHAR (Front Homosexuel d'Action Révolutionnaire), on peut aisément dire que l'ADEHO constitue la petite-sœur d'Arcadie. Après la cessation de ses activités à Paris en 1982, Arcadie maintiendra toujours une de ses

branches à Lille: celle-ci sera jumelée avec l'ADEHO pour se transformer en GADEHO. Les deux associations sont amenées à collaborer et à organiser des activités ensemble.

s a r e v u e

L'ADEHO communique directement avec ses membres par le biais d'une revue qui se décline, au cours des années, en plusieurs formats; outil d'expression (et de rappel) de sa ligne de conduite, on y retrouve plusieurs rubriques différentes: l'une est sur le cinéma, d'autres sont consacrées à l'actualité ou à des questions pratiques concernant les activités qu'elle organise. La revue de l'ADEHO laisse également une large place au courrier des lecteurs, véritable lieu d'échanges (parfois houleux) entre la rédaction et le lectorat.

s o n d é c l i n

Au cours des années 1970, l'association connaît de nombreuses fréquentations à Bruxelles et constitue un véritable lieu de sortie dans le milieu homosexuel. Le succès est au rendez-vous. Toutefois, celui-ci finit par péricliter; en effet, plusieurs éléments concourent à la gangrénisation de cette microsociété:

D'une part, l'association connaît une baisse substantielle de ses fréquentations. Certains membres s'y ennuiant. D'autres évoquent que "la vraie camaraderie qui existait durant les précédentes années est mourante".(28) La baisse de ses fréquentations peut également être reliée à la démission de certains de ses administrateurs: en 1983, il ne reste plus que trois ou quatre collaborateurs.

Corroboré à la diminution de ses fréquentations, l'ADEHO doit faire face à des difficultés financières engrangées entre autres par le coût élevé de son local et la diminution de ses rentrées d'argent. L'association dépend intrinsèquement des cotisations de ses membres, des legs, de l'abonnement à la revue, et des soirées et événements qui sont organisés. Endettés, les dignitaires de l'association éprouvent des difficultés à maintenir leur projet au-dessus de l'eau.

Enfin, à la fin des années 1970, Josy Florek, atteint d'une leucémie, est contraint d'abandonner son poste de président. Cet événement précipite ce dernier à élire un successeur à son poste en 1981: il s'agira de Bernard Vanhamme. La transition entre les deux présidences ne permet pas d'assurer l'harmonie de l'association. Josy Florek s'est imposé en "homme providentiel"(29) et il est difficile d'en enlever son empreinte. Malgré son retrait de l'ADEHO, Josy Florek ne se retire pas directement de l'associatif homosexuel; en effet, pendant plusieurs années, il animera un groupe d'obédience catholique intitulé Homophilie et Famille en collaboration avec le prêtre Jean Van Mulders. Homophilie et Famille a pour ambition d'apporter une aide aux familles concernées par la question de l'homophilie.

Le 20 janvier 1987, Bernard Vanhamme déclare, dans une lettre envoyée à ses membres, la dissolution de l'ADEHO.(30) Celle-ci est regroupée sous une coupole créée par l'ancien CCL: l'IHB (Infor-Homosexualité Belgique). Il s'agit d'un service qui rassemble plusieurs groupes et services homosexuels différents.

Paradoxalement, même si l'ADEHO s'est mise en place en réaction au

CCL pour des motifs et des choix idéologiques qui l'en éloignaient, celle-ci a fini par la rejoindre aux derniers instants de son existence. Tout cela laisse entendre que le CCL a tout de même eu un poids conséquent sur la scène associative homosexuelle bruxelloise, et ce malgré que l'ADEHO se soit imposée au cours des années 1970.

u n e a s s o c i a t i o n a n a c h r o n i q u e ?

Bien au-delà du fait que l'ADEHO prolonge l'homophilie inspirée du début des années 1950, qu'elle décloisonne une chronologie très souvent présentée de façon caricaturale et qu'elle démontre que le mouvement homophile est beaucoup plus diffus qu'il n'y paraît, celle-ci fait également peau neuve en connaissant un développement original. Elle prend, d'une part, un positionnement relativement intéressant en tentant de dresser une limite entre le sexe qu'elle considère comme tolérable et non tolérable, un raisonnement qui fait encore écho aujourd'hui. D'autre part, l'association tranche par un certain amateurisme, par une idéologie homophile artisanale mais aussi par un chef de file au capital culturel très peu élevé, contrairement aux autres associations homophiles. Dans une allocution datée du 23 octobre 1976, Josy Florek explique qu' "en tant que fils de famille ouvrière" et "malgré certains handicaps [au niveau intellectuel et culturel]", il a voulu qu'existe "un centre où les homophiles ne soient point discriminés mais mis sur le même [pieds d'égalité]".(31) L'ADEHO tente donc d'éviter de reproduire les inégalités de classe. Il est cependant difficile, sans établir le profil sociologique de l'ensemble des membres qui l'ont fréquentée, de déterminer si l'ADEHO a réussi son pari.

Comme déjà évoqué précédemment, même si la tendance s'est peu à peu inversée, le mouvement homophile n'a pas autant suscité l'intérêt de la part des chercheurs que celui des groupes de libération. Cependant, comme le rappelle l'historien anglo-saxon Julian Jackson, le mouvement actuel doit sans doute beaucoup plus au mouvement homophile qu'au mouvement de libération lorsque l'on observe par exemple des problématiques comme la question du mariage ou du partenariat civil.(32) Quelques années avant sa disparition, l'incarnation homophile de l'ADEHO semble, à première vue, moins présente. Bien que le mot 'homophile' ait vieilli, son idéologie homophile est restée tout aussi vivace, même si, dans les mots, "ça n'avait plus grand sens de s'appeler homophiles"(33). Il reste difficile d'évaluer l'action et l'impact qu'a pu avoir l'ADEHO sur le long terme dans le monde associatif homosexuel en Belgique. Toutefois, prospectivement, plusieurs de ses valeurs restent toujours intactes.

Jonas Van Acker

(1) Jackson J., 'The Homophile Movement'. Dans: Paternotte D. et Tremblay M. (dir.), *The Asgate Research Companion to Lesbian and Gay Activism*. New York, Routledge, 2015, p.60.

(2) Kennedy H., 'The Ideal Gay Man: the Story of Der Kreis'. Dans: *Journal of Homosexuality*, 38(1999) 1-2, p.74.

(3) Prearo M., *Le moment politique de l'homosexualité: mouvements, identités et communautés en France*. Lyon, Presses universitaires de Lyon, 2014, p.98.

(4) Jackson J., 'The Homophile Movement'. *Op cit.*, p.69.

(5) Tamagne F., *Mauvais genre? Une histoire des représentations de l'homosexualité*. Paris, Édition LM, 2001, p.211.

(6) Jackson J., *Living in Arcadia*. Chicago, University of Chicago Press, p.13.

(7) Et c'est à quoi tend l'ouvrage de Prearo M., *Le moment politique de l'homosexualité*. *Op cit.*

(8) ADEHO, Un exposé concernant le bilan des dix ans d'existence de l'ADEHO. Dans: *Dossier de presse: ADEHO (1972-1982)*, p.3.

(9) *Le Lien*, décembre-janvier 1972.

(10) Interview de Josy Florek, décembre 2014.

(11) Berard, J., *De la libération des enfants à la violence des pédophiles. La sexualité des mineurs dans les discours des années 1970*. Dans: *Genre, Sexualité & Société* 11(2014), p.4.

(12) Interview de Josy Florek, novembre 2014.

(13) Buisson-Fenet H., *Un sexe problématique. L'Église et l'homosexualité masculine en France*. Saint-Denis, Presses Universitaires de Vincennes, 2004, p.8.

(14) Interview de Josy Florek, avril 2015.

(15) ADEHO, L'esprit de l'association. Dans: *Dossier de presse: ADEHO (1972-1982)*, 1982, p.6.

(16) *Ibid.*, p.6.

(17) Voir Statuts du moniteur, n°5570, 13 juin 1973-2 août 1973; *Dossier de presse de l'ADEHO*.

(18) ADEHO – Café Théâtre – 1978.

(19) ADEHO, Un exposé concernant le bilan des dix ans d'existence de l'ADEHO. Dans: *Dossier de presse: ADEHO (1972-1982)*, 1982, p.5.

(20) Il n'y aurait pas vu le moindre mal. Interview de Josy Florek, novembre 2014.

(21) Dans les Couloirs de l'ADEHO, 9 mars 1977.

(22) *Adeho Revue*, février-mars, 1975, p.4.

(23) Dans les Couloirs de l'ADEHO, le 23 octobre 1976.

(24) Extrait du procès-verbal de la réunion du conseil d'administration, Statuts du Moniteur belge n°8673, 30 mai 1979-09 août 1979.

(25) Dans les Couloirs de l'ADEHO, le 23 octobre 1976.

(26) Interview de Josy Florek, novembre 2014.

(27) Femmes. Dans: *Feuilleton de l'ADEHO*, mars 84.

(28) Ces chères amies (amis) du mercredi et du samedi. Dans: *Feuilleton de l'ADEHO*, mai 1981.

(29) Interview de Claude Vandevyver, mars 2015.

(30) Archives de l'Holebifederatie (F/003). Lettre de Bernard Vanhamme adressée à l'ensemble de ses membres, le 20 janvier 1987.

(31) *Adeho Revue*, octobre 1976. Allocution du président prononcée lors de la fête du 23 octobre 1976.

(32) Jackson J., 'The Homophile Movement'. *Op cit.*, p.87.

(33) Interview de Josy Florek, avril 2015.

over hulpverlening en thuiskomen

Eerder dit jaar zette Majo Van Ryckeghem op 65-jarige leeftijd een punt achter haar professionele loopbaan. Eindelijk heeft ze opnieuw meer tijd om te schrijven, en om op die manier haar ervaring en inzichten te delen. De pensionering was eveneens de aanleiding om een aanvulling bij haar interessante archief over te dragen aan het Fonds Suzan Daniel. En meteen dus ook voor een terugblik in deze nieuwsbrief.

'Doorheen de jaren heeft de kosmos me soms een handje geholpen. Mijn vader was loodgieter-chauffagist-elektricien in Oostkamp, een dorp van zo'n 10.000 inwoners vlakbij Brugge. De nonnen hadden hem gezegd dat ik verstandig was en dat ik dus de kans moest krijgen om verder te studeren. Als middenstander was de klant koning: zo mocht ik als eerste en enige in de familie – toch van vaderskant – naar de universiteit. Eigenlijk was het initieel de bedoeling dat ik in Gent zou studeren, maar op het moment dat de beslissing zou vallen, werkten de Gentse filosofen Leo Apostel en Jaap Kruithof mee aan een tv-programma over abortus en nog een heleboel thema's waarvan mijn ouders oordeelden dat hun dochter daar niet aan mocht worden blootgesteld. En zo werd ik in het najaar van 1968 naar Leuven gestuurd, waar ik op kot verbleef, terwijl dat anders niet mogelijk zou zijn geweest omdat ik zou hebben gependeld tussen Oostkamp en Gent. Het was wel duidelijk dat ik slechts één kans kreeg, en ik heb die kans gegrepen. Anders zou mijn leven er wellicht heel anders hebben uitgezien, want dan wachtte mij een job in de toenmalige fabriek van Siemens in Oostkamp. Mijn vijftien jaar oudere zus zegt het regelmatig: "Je bent naar Leuven gestuurd en bij wijze van spreken ben je een week later thuisgekomen met de mededeling dat je niet meer naar de mis ging..."

Aan de KUL heb ik klinische psychologie gestudeerd, maar ik meen daarvan eigenlijk weinig overgehouden te hebben. Ik was in die tijd al verliefd geweest op vrouwen, had er ook relaties mee gehad, maar in de tweede kandidatuur ben ik verliefd geworden op mijn toekomstige man, en hij op mij. Terugblikkend is het zonneklaar: in de cursus pathologie kwam homoseksualiteit wel ter sprake, maar samen met bestialiteiten en dergelijke negatieve categorieën. Het werd gelinkt aan enerzijds de stap naar het andere geslacht niet te durven zetten, en anderzijds aan een onvolwassen seksualiteit. Wie wil dat nu, als je zelf voor psycholoog studeert? De manier waarop het toen werd gepresenteerd, was dus allesbehalve stimulerend om achter jezelf te gaan staan.

In tegenstelling tot vele anderen hadden mijn man en ik wel het grote voordeel dat we getrouwd zijn met de volgende ingesteldheid: we proberen het en we zien wel. Dat was natuurlijk heel naïef, maar aan de andere kant, wanneer bleek dat het echt niet lukte, was de situatie daardoor helemaal anders dan voor een partner die ineens voor voldongen feiten wordt geplaatst. Toch is het ook voor ons niet gemakkelijk geweest, omdat we mekaar graag zagen. We zijn nu nog altijd *on speaking terms* – we hebben twee kinderen, en intussen ook kleinkinderen, dus zien we mekaar op de verjaardagen.'

Majo op de cover van de Homo- en lesbiennekrant, begin 1993, na haar verkiezing tot 'holebi van 1992'.

e e n m o e i l i j k b e g i n

'Mijn stage heb ik gedaan in een psychiatrische instelling in Lovenjoel, in een paviljoen voor mentaal gehandicapten, waar ik achteraf ook mijn professionele loopbaan ben begonnen. Daar werkten een aantal psychiaters die het allemaal beter wisten. 's Zaterdags was er daar een seminarie, met een bespreking van een cliënte. De patiënte werd dan binnengebracht om er voor al die heren – er waren weinig vrouwen en die moesten dan op de koop toe nog voor de koffie zorgen – te worden ondervraagd en besproken. Je vraagt je vandaag af hoe dat mogelijk was. Maar de psychiatrie was toen nog een mannenbastion. Heel seksistisch ook. Het stoorde me eveneens enorm dat men louter het heel individuele, de persoonlijke voorgeschiedenis, het karakter bekeek. De maatschappelijke factoren, die met de problemen te maken kunnen hebben, werden volledig genegeerd, terwijl ik dit geleidelijk aan net heel belangrijk begon te vinden.

Later werd de kliniek overgedragen aan de universiteit. Omdat de zuster die aan het hoofd stond van de verpleging, geen universitair diploma had, werd ik gesommeerd om naast haar te staan. Dit betekende dat als ik op de directievergadering mijn mond opendeed en zei wat hen aanstond, er geen probleem was. In het andere geval was ik zozegegd maar een hulpje. Daar heb ik heel gewrongen mee gezeten, zodanig dat ik na een tijdje naar mijn baas ben gestapt met de boodschap dat ik dit werk niet meer op zo'n manier wenste te doen. Hij antwoordde dat ik als een zwangere vrouw was die zei: "mijn zwangerschap staat mij niet

aan". Aangezien abortus in dit katholieke midden niet kon, betekende dit bijgevolg dat het niet aan mij was om zoiets te beslissen. Een zwangerschap moest je uitdoen. Ik mocht niet stoppen, ik moest er mee doorgaan. Voor alle duidelijkheid: bepaalde aspecten van die job deed ik wel graag. En uiteindelijk heb ik er toch wat van gemaakt. Eind jaren zeventig volgde de start van de psychiatrische crisishospitalisatie in het Psychiatrisch Centrum Sint-Rafaël, waarvoor ik met een collega ben gevraagd. Als psychologe had ik de opdracht om de zogenaamde 'betekenisvolle andere' te zien. Professor Piet Nys was daar opnieuw bij betrokken – in de loop der jaren ben ik regelmatig met hem in botsing gekomen, en hij met mij. Hij had al jarenlang een aantal vrouwen van professoren in begeleiding. Die werden soms opgenomen, en dan moest ik de echtgenoten zien. Als ik ze in zijn ogen niet goed had benaderd, werd ik in zijn bureau geroepen: wat heb je daar tegen professor X of professor Y durven zeggen? Dat was echt onvoorstelbaar. Zo'n vrouw leefde in de schaduw van de carrière van haar echtgenoot, en werd dan bij zo'n psychiater gedeponereerd die helemaal aan de kant van haar man stond. Dat was eigenlijk niet te doen. Wat ik ook verschrikkelijk vond: later, toen ik op het Centrum voor Levens- en Gezinsvragen (CLG) werkte, kregen wij vaak heel katholieke vrouwen over de vloer. Zij hadden bijvoorbeeld al acht kinderen op de wereld gezet en wilden er dus geen meer. Als ze gesteriliseerd wilden worden, of eventueel een abortus vroegen, kwamen zij terecht bij die mannelijke psychiaters, die dan oordeelden dat dit niet aan de orde was. Als ik ze op het CLG zag, om hen te begeleiden naar een abortus, was dat voor hen echt verschrikkelijk: zij waren zo katholiek en de grote professor had gezegd dat ze er niet voor in aanmerking kwamen... Dat was heel moeilijk. En dan denk je ook: hoeveel vrouwen hebben zich wel laten beïnvloeden door die mannen en hebben dus nog een 9de of 10de kind gekregen? Eigenlijk heb ik enkel tijdens mijn stage psychologisch onderzoek verricht. Omdat ik dit zoiets negatief vond, zo weinig kijkend naar de mogelijkheden van mensen, heb ik vervolgens beslist om het nooit meer te doen. Ik heb het effectief nooit meer gedaan. Ook dat was weer een heel dikke doorn in het oog van onder meer Piet Nys, want een psycholoog moest testonderzoek doen. Hij zal dus heel blij zijn geweest toen ik vertrok. In volle vergadering heeft hij gezegd dat ik niet moest worden vervangen omdat ik toch geen psychologenwerk had gedaan, maar maatschappelijk werk. Het was wel niet zo bedoeld, maar ik neem het op als een compliment. Het is immers mijn manier van werken: met een maatschappelijke bril op en niet veralgemenend. Zoals ook wat betreft holebi's en transgenders. Dat is immers geen problematiek, maar wel een thematiek die in een bepaalde maatschappelijke context wordt geproblematiseerd. Die insteek heb ik in mijn werk altijd heel belangrijk gevonden.'

g e ë n g a g e e r d i n h e t V r o u w e n h u i s

'Tijdens mijn studentenjaren, en ook nog daarna, heb ik geen contact gezocht met de opstartende Leuvense homo- en lesbiennegroep, want ik wou mijn huwelijk alle kansen geven. Af en toe werd ik echter verliefd op een vrouw, met enige paniek tot gevolg, want hoe zat dat nu met die gevoelens. Uiteindelijk zijn mijn echtgenoot en ik in het najaar van 1980 uit mekaar gegaan. Gezien de maatschappelijke situatie op dat moment enerzijds, en uit een middenstandsgezin komend anderzijds – want "wat gaan de mensen zeggen..." – is het niet vanzelfsprekend geweest om uit die relatie te stappen, maar geleidelijk aan ben ik achter mezelf als lesbienne gaan staan.

In die periode ben ik actief geworden in het Vrouwenhuis, waar ik anderen heb leren kennen, die na hun studies in Leuven waren blijven plakken. Bijvoorbeeld Lieve Snellings en Mips Meyntjens. En ook Ria Convents, die mee een Vluchthuis had opgestart. Wij hebben elkaar toen goed gestimuleerd. Wat wellicht meespeelde, is dat we binnen het Vrouwenhuis een "externe vijand" hadden: volgens sommigen stootten wij als lesbiennes immers de "echte vrouwen", de huisvrouwen, af. Een van de discussies had betrekking op de vraag of er al dan niet een divan mocht staan, want lesbiennes en een divan... Achteraf bekeken zeggen die soms absurde discussies veel over de toenmalige vooringenomenheid en onwetendheid.

Toch hebben we nooit overwogen om apart te gaan. Wij waren maatschappelijk geëngageerd. Niet als een lesbiennegroep, maar binnen een Vrouwenhuis. We vonden dat het daar onze plek was. Je had dus een heleboel lesbische vrouwen die opkwamen voor onder andere een abortuswetgeving, terwijl we daar indertijd eigenlijk niets mee te maken hadden. Er was ook een link met de vredesbeweging. Die betrokkenheid ging dus veel ruimer dan het lesbische thema. We waren feministisch en lesbisch, naast mekaar. Daarin hebben we mekaar gevonden.'

v r o u w - e n - h u l p v e r l e n i n g

'In het Vrouwenhuis heb ik Tilly Van Neyghem leren kennen. Toen het Centrum voor Maatschappelijk Werk het plan opvatte om een CLG uit te bouwen, heeft zij mij naar voor geschoven en ben ik daar eerst deeltijds aangenomen – aanvankelijk bleef ik halftijds werkzaam in de psychiatrie. Ik had het geluk om op die manier in een progressief kader terecht te komen. Paul Biva en Leo Rouffa, die de basis hebben gelegd voor het welzijnswerk in Leuven, en die ook met Tele-Onthaal bezig waren, waren progressieve denkers.

Het is dankzij Paul Biva dat ik begin jaren tachtig ben beginnen schrijven voor de gezinsrubriek van *Volksmacht*, het blad van de christelijke arbeidersbeweging. Samen hebben we bekeken hoe we het homoseksuele thema daarin aan bod konden brengen. We hebben dat echt uitgekend, met als resultaat een eerder voorzichtig artikel dat in 1983 is verschenen over een moeder die problemen had rond het lesbisch-zijn van haar dochter. Daar is blijkbaar binnen de redactie nog een hele discussie over gevoerd, maar uiteindelijk is het toch gepubliceerd.

Schrijven voor die gezinsrubriek deed ik heel graag, en ik heb het dan ook jarenlang gedaan. Op die manier kon ik immers iets overbrengen naar gewone mensen. Al vind ik het eigenlijk niet leuk om te horen, maar er schuilt toch een soort missionaris in mij, die de blijde boodschap wil verkondigen en die de wereld wil verbeteren. Na mijn scheiding heb ik, om financieel rond te komen, trouwens ook een tijd meegewerkt aan de brievenrubriek van *Het Rijk der Vrouw*, maar al die burenruzies en dergelijke was ik op zeker moment wel beu. Eenmaal ik het niet meer nodig had, ben ik er dus mee gestopt. Maar daar heb ik dus eveneens wat kunnen sturen.

De reacties die ik op die bijdragen kreeg, waren heel uiteenlopend: van bedankingen en uitingen van waardering tot echt scheldproza. Je hebt van die rabiate mensen die altijd in hun pen kruipen – al zijn er intussen veel uitgestorven – en meenden dat over zoiets geen enkel positief woord mocht worden geschreven.

Daarnaast bleef ik natuurlijk zelf op zoek gaan naar literatuur. In Nederland, waar toen meer subsidies beschikbaar waren, heb ik zo meerdere lesbische congressen bijgewoond. Het grappige was dat de organisatrices meer geld kregen als het een internationale bijeenkomst was: als enige buitenlandse deelneemster heb ik een paar keer het budget naar omhoog getrokken. Op andere momenten waren er een paar Vlaamse deelneemsters. In elk geval heb ik daar heel veel steun en inspiratie gevonden. En het was er zo vrolijk: er werd veel gelachen. Maar achteraf is ook daar de subsidiekraan dichtgedraaid.

Intussen had ik in 1982 mee aan de wieg gestaan van Vrouw en Hulpverlening, een netwerk van hulpverleners die met een maatschappelijke bril naar de problemen wilden kijken, en die dus aandacht hadden voor de specifieke maatschappelijke positie van vrouwen en lesbiennes en de invloed daarvan op hun mentale gezondheid, hun relatiebeleving en hun hulpvragen. Er is een tijd geweest dat we een paar keer per jaar samenkwamen op Vlaams niveau, en enkele studiedagen hebben georganiseerd – telkens met een specifieke workshop rond lesbische hulpverlening – terwijl er in Leuven maandelijkse bijeenkomsten waren. Daar kwam de thematiek aan bod, net zoals de situatie en eventuele problemen van de hulpverleners binnen de structuren waarin ze werkzaam waren. De meerderheid van de vrouwen werkten in een Centrum voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding (CGSO), dat progressiever was dan een CLG, waar het lesbische thema doorgaans nog wat moeilijker bespreekbaar was.

Terugblikkend hebben we daar echter kansen laten liggen: die beweging had beter uitgebouwd kunnen worden, en had dus meer continuïteit kunnen krijgen, dan wat in de praktijk is gebeurd. Maar ja, iedereen zat al met een job, en dus restte ons te weinig tijd en te weinig ondersteuning om daar een structuur op poten te zetten. Bovendien heeft dat wellicht te maken met een minder punt van mezelf: organiseren is niet mijn sterkste kant. Ik heb dat dus zelf ook laten liggen omdat dit niet mijn ding was. Daardoor is het eigenlijk wat beperkt gebleven tot individuen die op een bepaalde plek en met een analoge blik naar de problemen keken. En daardoor bestaat het nu niet meer in haar georganiseerde vorm.'

h e r k e n n i n g e n d e d r a m a t i s e r i n g

'Eigenlijk vind ik de psychiatrie een specialisatie die nog nergens staat, maar soms heb je ze nodig, als de cliënten niet meer ambulante kunnen worden behandeld. De bedoeling was echter om hen zo lang mogelijk uit de psychiatrie te houden, en algemener, verwijzend naar het holbithema, ze zo lang mogelijk uit de hulpverlening te houden. Dat is een hele evolutie geweest, opnieuw met het Vrouwenhuis als basis. Vanuit het erkennen van het belang van wat nu psycho-educatie heet. Het was een van de methodes van Vrouw en Hulpverlening: vrouwen bij mekaar zetten, zodat ze hun verhaal kunnen vertellen aan elkaar, met herkenning en dus dedramatisering tot gevolg. Vandaar dat Mips, Tilly en ik redelijk vlug met de Ook Zo?-weekends zijn gestart, die een daverend succes hebben gekend en wellicht nu nog altijd goed zouden werken. Vervolgens is de lesbiennegroep Labyrint ontstaan. Dat zorgde voor een hele evolutie: voortaan kwam men alleen naar het CLG met een hulpverleningsvraag, terwijl men voordien ook met informatieve vragen bij ons kwam aankloppen, gewoon omdat er niets anders was.

Voor alle duidelijkheid: in het CLG kregen we natuurlijk ook biseksuele en homomannen over de vloer. Ik heb er zelf een aantal begeleid, en in de mate van het mogelijke doorverwezen naar homotherapeuten, al waren die evenmin dik gezaaid. De laatste tijd zijn daar de transgenders bijgekomen. Vroeger was daar nochtans al aandacht voor: een hele tijd was iemand van de Genderstichting regelmatig een avond bij ons op post, maar de opkomst bleef toen minimaal.

Daarnaast ben ik in de jaren negentig een tijd docente geweest in de Sociale School Heverlee, intussen een onderdeel van de hogeschool UC Leuven-Limburg. Een vriendin, Mieke Peeters, gaf er een cursus over sekse- en klassensocialisatie, dus over (het effect van) de verschillende verwachtingen en vanzelfsprekendheden die vanuit de maatschappij op mannen en vrouwen afkomen, of op basis van de klasse waaruit zij komen. Zij vroeg me of ik interesse had om die cursus over te nemen. Dat was inderdaad zo, op voorwaarde dat ik er nog een belangrijk element aan mocht toevoegen, namelijk de heterosocialisatie, het feit dat we allemaal opgroeien in een samenleving die gebaseerd is op de heteronormaliteit. Ik heb vernomen dat daar intern eerst heel wat rond is gepalaverd, maar uiteindelijk mocht het. In de praktijk bleek dat voor de studenten echter niet altijd evident: meestal mannelijke studenten zagen die cursus niet goed zitten. Bij sommigen heb ik zelfs vijandigheid gemerkt. Zij vonden dat ik daar niet mocht over spreken, net zomin als ik me expliciet als lesbisch mocht voorstellen. Voor hen was dat blijkbaar echt wel te confronterend, was dat een boodschap die ze liever niet wilden horen.'

t h u i s k o m e n a l s e y e o p e n e r

'Dat ik altijd graag heb geschreven, blijkt al uit mijn bijdragen voor de schoolkrant. In de jaren tachtig gaf ik in eigen beheer twee dichtbundels – eerst *Gelukkig is er geen weg terug*, vervolgens *En dan springt de spiegel* – uit, werkte mee aan *Volksmacht* en *Het Rijk der Vrouw*, en publiceerde artikels in diverse tijdschriften. Vanuit Vrouw en Hulpverlening

volgde in 1988, met vier coauteurs, het boek *Huisvrouw, een beroep met risico's : zenuwen en depressies bij thuiswerkende vrouwen*, dat vier drukken heeft gekend. Het was de neerslag van de ervaringen van enkele hulpverleners met thuiswerkende vrouwen, inclusief het effect op hun klachten van hun ondergewaardeerde positie.

Daarna ben ik begonnen aan het boek *Thuiskomen: scènes uit een lesbisch bestaan*. Dat is ontstaan vanuit mijn eigen geschiedenis, die Ook Zo?-weekends en het almaar meer met halebicliënten werken: ik merkte immers dat ik voortdurend hetzelfde herhaalde. Dus kon ik het beter eens op papier zetten. Bovendien bestond er duidelijk een grote nood aan lectuur waarin lesbische vrouwen zichzelf konden herkennen, en waarin het lesbisch bestaan niet als een groot tranendal werd voorgesteld. Ik heb er ongeveer vier jaar aan gewerkt, en het manuscript meerdere keren herschreven. Het bevat getuigenissen van mezelf en van anderen, om mezelf toch niet helemaal bloot te geven. Zo begint het boek met een brief die ik in 1968 heb geschreven naar een leerkracht: als het zo is, wil ik niet meer leven... Dat is een heel zware periode geweest, en tijdens mijn eerste jaar aan de universiteit heb ik zelfs met concrete plannen rondgelopen, maar gelukkig heb ik ze niet uitgevoerd.

Altijd is het de bedoeling geweest het boek zo ruim mogelijk te verspreiden, zodat het gelezen werd. Ook daar heeft de kosmos weer geholpen: samen met een bevriend koppel – zij werkte bij de radio, hij bij de televisie – is bekostigd hoe we het boek het best in de wereld konden zetten, want dat was in 1992 nog niet zo evident. Dat heeft ertoe geleid dat ik primetime in het programma *Zeker Weten* van Jan Van Rompaey ben geraakt: vijftien minuten is eraan gewijd – dat is vandaag toch onvoorstelbaar. Ik herinner me nog de voorbereiding in de studio, waar eveneens een lesbisch stel te gast was. Toen de opwarmer hen voorstelde, zag je het publiek zich in bochten wringen om hen langs die grote camera's te bekijken: is dat nu een lesbisch koppel?

Ik ben ervoor gegaan toen ik die kans kreeg, gelukkig zonder eigenlijk te beseffen wat op me afkwam. Ik herinner me de reactie van de postbode die een pakje kwam brengen: "Oh, ik heb u op televisie gezien." Dan werd mij pas duidelijk dat mensen je herkennen als je op tv bent gekomen. Toch zijn de reacties goed meegevallen. Met mijn zus had ik in die periode niet zoveel contact, maar nadat ze het boek heeft gelezen, is het tussen ons beter beginnen te gaan. "Ik heb nu begrepen hoe eenzaam jij moet zijn geweest", zei ze achteraf. Of lesbiennes die

me vertelden welke impact die uitzending op hen heeft gehad. Voor heel wat getrouwde lesbische vrouwen is *Thuiskomen* een eyeopener geweest. Zij zaten te wroeten met hun gevoelens, net zoals ik het had meegemaakt. En plots kregen ze woorden voor wat ze voelden.'

o v e r a l g a a n s p r e k e n
'*Thuiskomen* was het eerste Vlaamse lesbiëneboek in meer dan tien jaar, na *Het Vlaamse heksenboekje* uit 1981, maar niet iedereen reageerde enthousiast. Enkele maanden na het verschijnen ervan volgde in Gent een debat, georganiseerd door Het Lesbisch Genootschap. Eigenlijk heb ik geen zin om dat terug op te rakelen. Wel vraag ik me nog altijd af waarom ik op die uitnodiging ben ingegaan – wellicht omdat ik niet goed wist wat mij te wachten stond. Ik heb het als een tribunaal ervaren, terwijl ik net mijn botten had afgedraaid om dat boek te schrijven. Ik werd bekritiseerd omdat er maar één boek was, waar niet iedereen zich in herkende. Ik begreep het niet. Net zoals ik evenmin begreep waarom ik met het boek niet welkom was op de Lesbiënedag. Dat was voor mij een heel zware klap in het gezicht. Niemand belette hen toch om een ander boek te schrijven? Later heb ik het er nog met Anja Meulenbelt over gehad, die gelijkaardige reacties meemaakte in Nederland. Geen sant in eigen land.

Net zoals met het huisvrouwenboek ben ik voor die eigen publicatie overall in Vlaanderen gaan spreken. Het liet me toe verschillende conclusies te trekken. Dat er nog veel werk aan de winkel was – zie de vooroordelen die uit de vragen bleken. En dat het moedige mensen waren die naar zo'n avond kwamen, want zij voelden het in zekere zin aan als kleur bekennen, als laten blijken ten aanzien van dorpsgenoten dat ze iets met het thema hadden. De sfeer was nooit vijandig of veroorzakend, maar het was soms wel wat moeilijk en ook eenzaam. Telkens opnieuw verwees ik naar de maatschappelijke context, al had het publiek wellicht eerder een individueel verhaal verwacht. Ze werden er geconfronteerd met iemand die er qua kledij wel wat mannelijker uitzag, maar die goed in haar vel zat en blijkbaar gelukkig was. Dat was als een zaadje planten: al was er maar een vrouw die vervolgens wat verder dacht of zich gesteund voelde...

In 1995 volgde dan *Glijboekje*, een bundel erotische verhalen. *Thuiskomsten* had goed verkocht, en dus vroeg de uitgeverij EPO of ik niet nog iets had. Voor mezelf was ik dergelijke verhalen aan het schrijven, al waren die nooit voor publicatie bedoeld. Omdat EPO er altijd weer over begon, ik ze heel dankbaar was – want welke andere Vlaamse uitgeverij zou het vorige boek ooit hebben willen uitgeven? – en de samenwerking steeds prettig was verlopen, ben ik daarover begonnen. Ik ben natuurlijk zelf mee verantwoordelijk, want ik heb uiteindelijk zelf ingestemd met de publicatie ervan, maar achteraf gezien ben ik niet zo gelukkig met dat boek.’

m i n d e r g e l u k k i g e e v o l u t i e s

‘Sinds de jaren zeventig is er veel veranderd. Zeker op wettelijk vlak is dat het geval, mede dankzij het werk van de holebi-, trans- en vrouwenbeweging. Maar de mentaliteit moet volgen. Daarrond zullen we actief moeten blijven, en verder aan de weg moeten timmeren, want ik meen dat veel onderdrukking en afwijzing ondergronds is gegaan, onderhuids werkt. Het lijkt soms alsof alles is opgelost, maar dat is niet zo. Het is allemaal wat subtieler, bijvoorbeeld rond sekseverschillen. De minderwaardering van het vrouwelijke in onze maatschappij is immers nog altijd aanwezig, en dat is nefast voor het zelfwaardegevoel van meisjes én van jongens. Doordat de grote thema’s opgelost lijken, is daar echter minder aandacht voor.

Een tijdje geleden was er in mijn dorp een reünie van de intussen 65-jarige oud-leerlingen van de kleuter- en lagere school. Velen bleken *Thuiskomsten* te hebben gelezen en *Zeker Weten* gezien. Dat het toch allemaal geen probleem was, zeggen ze dan. En daar moet je het mee doen. Terwijl ik niet weet wat ze daar eigenlijk over denken, of ze eventueel een broer hebben die homo is, of een lesbische dochter. Nee, het is nog altijd niet vanzelfsprekend, of maatschappelijk volledig geaccepteerd. En de multiculturele samenleving plaatst ons voor nieuwe uitdagingen. Daarbij moeten we wellicht ons westerse systeem niet opdringen aan wie thuis in een heel andere cultuur zit, en voor wie een coming-out dus zware gevolgen kan hebben. Aan de andere kant waren er hier vroeger ook genoeg homo’s en lesbiennes die zeiden dat ze het thuis niet konden zeggen. Maar wat is realiteit en wat is louter de eigen schrik? Het is een klassieker: ik durf er niet voor uitkomen want wie weet wat dat gaat geven. Ja, maar wat brengt het teweeg als je de hele tijd in de kast blijft zitten? Het is belangrijk om dat tegen elkaar af te wegen.

Er zijn zo wel een aantal evoluties waar ik niet blij mee ben. De cursus over sekse-, klassen- en heterosocialisatie is bijvoorbeeld al lang ter ziele gegaan, terwijl Heverlee sowieso al de enige sociale hogeschool was waar dit op het curriculum stond. Misschien dat het hier en daar nog wel in een bepaald vak aan bod komt, maar dat hangt dan af van individuele docenten die daar oog voor hebben, en is dus geen belangrijk onderdeel van de opleiding.

Een ander voorbeeld: door de verschillende fusies die ik in de hulpverleningssector heb meegemaakt, ben ik mijn loopbaan geëindigd in het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) Oost-Brabant. Daar was ik aanspreekpunt voor het holebi/transgenderthema. Na mijn pensioen is daarvoor echter geen vervangster of vervanger aangeduid. De vroegere holebiwerkgroep is een werkgroep diversiteit geworden, waar de klemtoon op alloctonen en thuislozen is komen te liggen. En je hoort in veel centra eenzelfde verhaal.

Indertijd was er aandacht voor omdat bepaalde homo’s en lesbiennes het op de agenda zetten. Dat hangt, denk ik, altijd samen met individuen. Verschillende lesbische en homocollega’s zijn niet (meer) specifiek met het thema bezig, al weet ik niet hoe het bij de jonge hulpverleensters zit. Bovendien is het kijken met een maatschappelijke bril spijtig genoeg niet ingeburgerd geraakt. Ik vrees dus dat er nog heel veel individueel wordt gekeken. Ik kan me vergissen, en ik hoop dat ik me vergis, maar ik ben daar niet zo van overtuigd. Alles lijkt in orde te zijn, maar dat is zeker niet het geval. En je krijgt het niet aan de directies verkocht hoe belangrijk het is dat je naar een lesbische of homohulpverlener kunt gaan die goed in haar/zijn vel zit, dat je met iemand kunt praten die het aan den lijve heeft ondervonden. De positieve evolutie in de wettelijke regelingen doet denken dat daarmee alles is opgelost, en dat hulpvragen van holebi’s gelijkaardig zijn aan deze van hetero’s. De zelforganisatie heeft gelukkig veel overgenomen, maar zoals we weten is het voor holebi’s en transgenders een meerwaarde om met een specifieke ervaringsdeskundige te kunnen praten. Daar is echter geen oog meer voor. Het klinkt pessimistisch, en dat is niet de bedoeling, maar het is de indruk die ik overhoud aan de recente evoluties. Zo’n heel vanzelfsprekende zaken zoals de vraag stellen, als iemand aangeeft problemen te hebben binnen de relatie, of dat met een man is, met een vrouw, of met de beiden. Het is in de algemene saus terechtgekomen. Ten tijde van het CLG kregen we inspraak bij de uitwerking van de folder, en zorgden we ervoor dat het thema uitdrukkelijk vermeld werd. Maar dat is voltooid verleden tijd: vandaag is alles grootschaliger, algemener, zakelijker.’

‘Maar nu heb ik weer tijd om te schrijven – het frustreerde me al jaren dat ik daar niet meer toe kwam. Het is de bedoeling, en mijn ambitie, om mijn ervaring en ideeën over uiteenlopende onderwerpen op een journalistiek-literaire manier, via korte stukjes op internet, door te geven. Het is vooral plezant om te doen, en als ook anderen er nog iets aan hebben, doordat ik hen op een andere manier over iets laat denken, is het dubbele winst. In het jargon heet dat kennisborging. Ik noem ze mijn wetenschaapjes.’ (zie: <https://wetenschaapjes.wordpress.com/>)

Bart Hellinck

een toevallig homoseksuele verteller

Het voorbije jaar ontving het Fonds Suzan Daniel het archief van auteur Jan Vander Laenen, die we hierbij graag voorstellen. 'Ik ben nogal een fatalist: als me iets overkomt, zal na mijn dood wel gebeuren wat moet gebeuren. Maar ik ben zeker dat mijn resterende familieleden dan alles wat ik heb meteen in de vuilnisbak zullen gooien. Dus heb ik recentelijk een testament opgesteld om al mijn bezittingen uit hun klauwen te houden, en intussen heb ik alvast mijn geschriften, die in tegenstelling tot hier in het buitenland wel op prijs worden gesteld, bij het Fonds in veiligheid gebracht.'

herinneringen aan het internaat

'Ik kom uit de Zuiderkempem, waar ik in 1960 ben geboren als zoon van een notaris, dus in een bemiddeld milieu. Van 1970 tot 1976 heb ik op het internaat van het Sint-Michielscollege in Brasschaat verbleven. Of ik daar graag ben geweest? Ik had er een bom op willen smijten. Misschien ben ik weer wat te negatief, maar ik voelde me niet thuis in dat elitaire college, dat ik als een flamingant, snobistisch en racistisch nest ervoer. Een pater beweerde vaak dat Hitler toch eigenlijk veel goeds voor ons had gedaan... Aan de andere kant was het hoge onderwijsniveau van het college wel een voordeel: onder meer de Franse grammatica werd er echt ingestampt, en dat komt nu nog goed van pas.

In 1976 werd het internaat opgedoekt. Wellicht speelde daarbij een rol dat ruim twee jaar eerder, bij een brand in Heusden-Zolder, meer dan twintig tieners waren omgekomen, onder meer wegens een gebrek aan evacuatiewegen. Wij sliepen eveneens op slaapzalen met veel houtwerk en gordijntjes, en zonder nooduitgangen. Misschien waren ze ook tot het besef gekomen dat de instelling te veel een vuilnisbak was voor disfunctionele families, zoals die van mij. Plus dan nog het misbruik door sadistische paters. Ik heb wel eens een pak ransel gekregen, maar aangerand ben ik niet – ik was vermoedelijk te lang, te mager en een beetje te vrouwelijk. Maar mijn twee jaar oudere broer heeft het wel ondervonden, net zoals ik nog verschillende andere namen kan noemen. Mijn broer heeft me daar nooit over gesproken. Wel heeft hij me eens gewaarschuwd voor iets op de woensdagse doucheavond waar hij nooit aan heeft willen meedoen: nadat iedereen een stortbad had genomen, ging een pater nog eens apart douchen met vijf à zes 'vriendjes'. Iedereen wist daarvan, maar er werd niet over gesproken. Ik hoor het nog iemand af en toe in de slaapzaal roepen: "Blijf van mijn ballen!"

In 1985.

Ooit heb ik eens een studie gelezen die aantoonde dat heteroseksuele jongens actiever zijn in internaten dan hun leeftijdsgenoten met ontlukkende homoseksuele gevoelens. Of dit klopt of niet, weet ik niet. Zelf heb ik absoluut geen slechte herinneringen aan de spelletjes waaraan ik toen heb meegedaan. Er waren inderdaad mogelijkheden, bijvoorbeeld in het bos dat aan de school grensde, maar ook in de slaapzaal. In elk geval heb ik het eigenlijk altijd van mezelf beseft, maar nooit heb ik me abnormaal of zo gevoeld. Bovendien volgde ik de klassieke humaniora, Latijn-Grieks, waar de knapenliefde al vlug in de lessen aan bod kwam, net zoals dat de Romeinen het ook onder mannen deden. Dat werd zelfs tamelijk neutraal verteld: dat dit in de klassieke tijd werd aanvaard. Het werd natuurlijk niet opgehemeld – er bleef een negatieve ondertoon – maar er werd evenmin gesteld dat ze allemaal op de brandstapel moesten worden gezet.

Ook al had ikzelf geen problemen met mijn gevoelens, toch besepte ik rond mijn 16de verjaardag dat ik het niet aan de grote klok kon hangen, dat ik het zelfs wat moest verstoppen. Ik was een beetje aan de flauwe kant, en kreeg daardoor soms verwijten à la "verwijfd object" naar mijn hoofd geslingerd. Maar het brandde echt in mij. Dankzij mijn lengte ben ik op die leeftijd, in de zomermaanden, al zonder problemen in seksbioscopen en -shops binnengeraakt, waar ik harde boekjes heb kunnen kopen, met foto's met dildo's, kettingen en dergelijke. Voor mij was dat een geruststelling: ik was niet de enige. En ook: homo's zijn niet allemaal als Will Ferdy! Niet dat ik slecht over hem wil praten, want ik heb integendeel net veel bewondering voor hem. Maar ik zag voor mezelf niks in het cliché van bijvoorbeeld het slappe handje, de coiffeur, enzovoort. Dus toen ben ik tot de conclusie gekomen dat dit absoluut niet de enige manier was om homo te zijn.'

n a a r B r u s s e l v e r h u i s d

'Twee jaar later heb ik het voor mekaar gekregen dat ik op reis mocht naar Tunesië, met een vriend. Ter plaatse ben ik die bewust kwijtgespeeld, waarna ik op het strand ben ingewijd in de liefde. Enkele maanden later ben ik in het Brusselse Noordstation opgescharreld door een zwarte, bij wie ik ben blijven slapen op zijn kamer in het Sheraton-hotel. Vervolgens heb ik in Parijs een Algerijn leren kennen in een seksinema, én heb ik een heel avontuur beleefd in de Argos, de hevigste leerbar van Amsterdam.

Op dat moment studeerde ik in Leuven, waar ik me in het homomilieu almaar verwonderde over hoe braaf het daar toch allemaal aan toeging in vergelijking met wat ik elders had gezien en beleefd. Ik ben nochtans niet grof, noch specifiek op zoek naar grove dingen, maar ik wou gewoon leven. Bovendien werd ik er steeds geconfronteerd met enerzijds het gegeven dat mijn vader notaris was, wat voor de

Op zesjarige leeftijd.

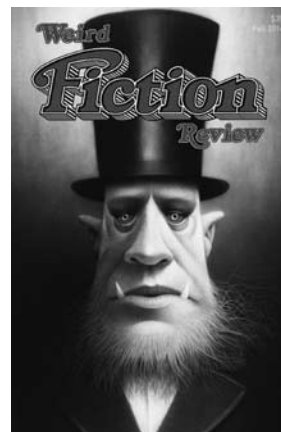
linkse klik al voldoende was om mij als zogezegd rijkelui-kind te negeren, en anderzijds het feit dat ik rechten studeerde, hetgeen er evenmin in de smaak viel. Ik voelde me daar echt niet goed bij. Met mijn beste vriend Yves, een Franstalige die niet studeerde, ben ik dan op stap beginnen te gaan in Brussel, waar ik stoeide in de donkere kamers – ik kende de portier zodat ik binnen mocht, ook al was ik nog geen 21 jaar. Omdat ik het in Leuven niet kon uithouden, ben ik in 1982 naar Brussel verhuisd, want daar was veel meer mogelijk. Ik heb wel mijn studies aan de KUL afgemaakt, maar zonder de lessen te frequenteren. Toch had ik als doel om in Parijs te gaan wonen en daar mijn studies kunstgeschiedenis af te maken, maar dat hebben mijn ouders geweigerd. Hoe dan ook voelde ik toen al dat Vlaanderen niks voor mij zou zijn. Ik heb immers niks met die burgerlijke trekjes, met wat je ook bij veel Vlaamse homo's ziet: we moeten een gezinnetje hebben, met een fermette en tuin, een auto, vast werk, pensioensparen, enzovoort. Dat heb ik nooit in mij gehad. Misschien zijn zij wel gelukkiger, dat weet ik niet. Iedereen moet dat maar voor zichzelf uitmaken. Mijn leven is in elk geval anders uitgedraaid.

Ik was dan al van studierichting veranderd. Het was voordien de keuze van mijn vader geweest dat ik rechten deed, want eigenlijk had ik liever psychologie of romaanse gestudeerd. Het eerste jaar was ik er meteen door, maar daarna heb ik alles laten vlaggen. Het interesseerde me echt niet. Dus heb ik gekozen voor kunstgeschiedenis, een vakgebied dat mij nog altijd enorm aanspreekt.

Op dat moment had ik al afscheid moeten nemen van mijn broer, na een auto-ongeval dat voor mij een gemaskeerde zelfmoord was. De druk op hem, als oudste zoon, om ooit het notariaat over te nemen, terwijl hij net heel andere interesses had, was groot geweest, en dat moest ooit wel fout aflopen.'

e e n I t a l i a a n s e p a r t n e r

'Ik ging toen toch ongeveer elke dag uit, in Le petit Lombard, de Why Not, de Duquesnoy van Dimitri en Alberto... Ik heb er indertijd dolle pret beleefd, inclusief onenightstands en uitzinnige lachbuien. Ik ben blij dat ik het heb meegemaakt, maar eveneens tevreden dat het voorbij is. Het was een periode die nu achter de rug ligt. Mijn huidige vriend heeft het ook ervaren, en zegt daarover: *on est homo, il fallait passer par là*. Tenzelfder tijd dronk ik in die jaren veel, met een drankprobleem tot gevolg. Begin 1983 heb ik daarnaast, uit amusement, opgetreden tijdens enkele travestieshows. Niet dat ik me ooit vrouw heb gevoeld; het was gewoon

de tijdgeest, met films als Tootsie en Victor Victoria. Uitbater Louis van het Brusselse café Het Rijk der Zinnen was met dergelijke shows begonnen, waarna ik onder meer een Colombiaan heb leren kennen. Zo ben ik daarin gerold. Als ik het me goed herinner, heb ik twee keer opgetreden in Het Rijk der Zinnen en eenmaal in de Leuvense zaal Lido. Ik bracht nummers van Kate Bush, Blondie en ABBA. Achteraf heb ik daar echter niks meer mee gedaan, al heb ik absoluut geen spijt van die (heel korte) periode: *ça fait partie de la jeunesse*.

In 1983 kreeg aids, eerst als *le cancer gay*, alle aandacht, en dan heb ik enorm veel schrik gekregen, waarna veilig vrijen een must is geworden. Doorheen de jaren heb ik een veertigtal mensen uit mijn vrienden- en kennissenkring aan de ziekte verloren. Onder wie ook de vier beste vrienden van mijn toenmalige Italiaanse partner. Hij was verpleger en werd dus dikwijls 's nachts opgebeld omdat iemand bloedingen had. Altijd is hij voor hen in de bres gesprongen, zonder schrik om misschien ook zelf besmet te geraken.

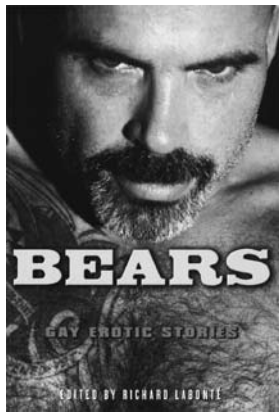
Forestano heb ik in datzelfde jaar 1983 op vakantie leren kennen. Vervolgens ben ik dan met twintig kilogram papier naar hem getrokken, waar ik verschillende maanden ben gebleven om mijn licentiaatsverhandeling te schrijven. Onze relatie heeft 21 jaar geduurd. Al die tijd is hij in Italië blijven wonen, terwijl ik in Brussel gedomicilieerd bleef. Toch zagen we elkaar ongeveer zes à zeven maanden per jaar: als verpleger had hij veel vakantie en dan kwam hij naar hier, en in mijn vakantie zocht ik hem op.'

i n t e r e s s e v o o r
d e r o m a n t i e k

'Mijn thesis behandelde de antieke thematiek in het oeuvre van de Franse schilder Eugène Delacroix (1798-1863). Dat kaderde in mijn interesse voor de romantiek. Sowieso is 1750-1850 echt wel mijn lievelingsperiode, gaande van de tijd van de witte pruiken tot het emotionele en het liefdesverdriet, de aandacht voor het gevoel en het raadselachtige. Voordien had ik echter overwogen om de Belgische kunstenaar Antoine Wiertz als thesisonderwerp te nemen. Ik had in Elsene zijn museum bezocht, en dat was als een déjà vu geweest. Heel eigenaardig was dat. Ook hij is verder in mijn hoofd blijven spoken.

Intussen las ik heel veel. Een pater van het Sint-Michielscollege had over de romantiek verteld, en dat had me de ogen geopend: dat mag, aan iets anders denken dan aan macht, politiek en geld? Men mag dus aan liefde denken, aan rozen, aan zwarte katten...? Die pater besprak ook een verhaal van Edgar Allan Poe, over iemand die zijn vijand inmetzelt. Dat sprak me enorm aan, en zo ben ik het werk van die Amerikaanse schrijver beginnen te lezen. Hij was de eerste die me echt geëmotioneerd heeft. Als tiener las ik *De zwarte kat* – mijn haar stond gewoon recht. Later was ik erg onder de indruk van de Laclos' *Les liaisons dangereuses*, wellicht het beste boek dat ik ooit heb gelezen.

De interesse voor de Nederlandstalige letteren is pas later gekomen. Mijn flamingante grootvader had me Stijn Streuvels en Gerard Walschap proberen op te dringen, maar daar vond ik niks aan. Godfried Bomans, Annie MG Schmidt, Frederik van Eeden, Louis Couperus bevallen me het meest, net als de bundel *Aangewaaid* van Walter van den Broeck. Door het lezen van het werk van de Deense schrijfster Karen Blixen, bekend van *Out of Africa*, sloeg de vonk uiteindelijk over om ook zelf te schrijven. Bijvoorbeeld door haar *Seven Gothic Tales*. En dat vind ik dan weer zo spijtig: ze heeft een prachtig verhaal dat zich in Antwerpen afspeelt, maar waar nooit wordt over gepraat. Terwijl net dat soort verhalen, over het onvoorspelbare in het leven, me interesseert. Dat heb ik met sprookjes, de vertellingen van *Duizend-en-een-nacht*, Edgar Allan Poe, Roald Dahl, Guy de Maupassant... Nee, niet om te ontsnappen aan de realiteit – drugs heb ik alvast nooit geprobeerd – want de werkelijkheid is niet saai, voor zover je die tenminste met open ogen bekijkt. Ik houd mijn zintuigen in elk geval altijd gespitst: ik zie iets en kan direct een verhaal vertellen.'

a l s v e r t e l l e r a a n d e
s l a g

'De schrijfmicrobe heeft altijd in me gezeten: op de lagere school werden mijn opstelletjes steeds voorgelezen. Ik wou ook tekenen, schilderen, muziek maken... Maar mijn vader heeft steevast geprobeerd mijn creativiteit te onderdrukken. Het enige wat ik mocht, was het verzamelen van postzegels.

Midden jaren tachtig lag ik omwille van een hepatitisbesmetting ziek in bed. Toen ben ik gestart met het schrijven van mijn eerste verhalen. Maar eigenlijk zie ik me eerder als een verteller, vooral dan van sprookjes en kortverhalen, dan als een schrijver – ik vind dat namelijk zo'n protserig woord. Misschien daarom dat ik me zo vaak erger aan de actuele literatuur: soms begrijp ik gewoonweg niet waarover zo'n boek, dat met haken en ogen aaneenhangt, gaat. Terwijl ik net een verhaal wil lezen. Mijn eerste boek, dat ik toen in bed heb geschreven, is nooit uitgegeven. In 1988 is *Een vonk van genie* wel op de markt gebracht, dankzij de Antwerpse uitgeverij Facet, die niet zo'n goede naam had, maar waarmee mijn familie connecties had. Ook de volgende twee boeken zijn daar verschenen. *Gevaarlijke liefde* bevatte reeds een homoseksueel verhaal, over een zekere Werther die aids krijgt in een leerbar in Parijs. Dat zorgde voor een drama thuis, al werd er niet over gepraat.

Die eerste boeken verschenen onder het pseudoniem Antoine Wiertz. Dat was eigenlijk eerder per ongeluk. Omdat ik het toch maar wat flauw vond, heb ik voor *De schone slaper*, dat tien jaar na mijn debuut verscheen, mijn eigen naam gebruikt. Daarna is de bom in de familie gebarsten. Mijn vader, die zich blijkbaar herkende in het titelverhaal over een getrouwde notaris met homoseksuele lustgevoelens, vond dat ik me moest ophangen voor alles wat ik hem had aangedaan. En mijn zuster is zelfs overgegaan tot doodsb bedreigingen. Later is mijn vader het thuis afgestapt,

en heb ik hem nooit meer gezien. Enkel met mijn moeder, die vorig jaar overleden is, had ik dan nog een warm contact.

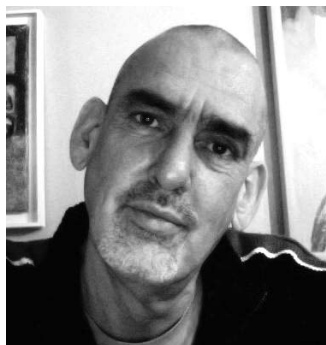
Toch had ik mijn zus al op mijn 18de gezegd dat ik me aangetrokken voelde tot mannen. "Trouw en dat zal wel overgaan", antwoordde ze. Zij woonde in Spanje, en volgens haar bestond dat daar helemaal niet... In die periode was er wel een meisje met wie ik iets heb gehad – er zit misschien een 15 procent bisexualiteit in mij – en ze was eens twee weken over tijd. Soms vraag ik me af hoe mijn leven dan zou zijn gegaan, met een zoon of dochter van nu in de dertig.

Mijn zus had ik gemeld dat ik het onze ouders zou zeggen wanneer ik voelde dat het met iemand serieus was. Zo heb ik Forestano in 1983 voorgesteld, erbij zeggende dat we het bed deelden. Meer moesten ze eigenlijk niet weten. Maar blijkbaar heb ik toen voor dovemansoren gesproken, gezien de reacties toen ik effectief over homoseksualiteit ben beginnen te schrijven.'

g e e n D i s n e y l a n d

'Het seksuele aspect speelt bij wat ik doe steeds een belangrijke rol. Ik heb daar nooit graten in gezien, of me geschaamd voor mijn seksualiteit. Uiteindelijk heeft zowat twee derde van wat ik schrijf een homoseksuele insteek, de rest is *straight*. Er komen immers ook hetero-erotische verhalen uit mijn pen, zij het dan vanuit het perspectief van een vrouw – van een man zou al moeilijker zijn. Ik denk dat ik qua genres zowat alles behalve sciencefiction en kinderboeken aankan.

Maar ik zie me toch eerder als een toevallig homoseksuele verteller dan als een auteur die zich specifiek op die groep richt. Meestal staan mijn verhalen al op papier voor ik heb kunnen nadenken over een eventuele boodschap of doelgroep. Eigenlijk zou ik willen dat homoseksualiteit iets banaals is en dat het niet specifiek in een hoekje wordt gedrukt.

Ik heb wel zo'n beetje het gevoel dat sommigen menen dat ik *Entartete Kunst* schrijf. Dat heb ik zelfs al van homo's moeten horen: "*Mais monsieur, vous écrivez des choses contre la communauté.*" Blijkbaar moet de homogemeenschap als Disneyland worden voorgesteld. Ik noem dat smalend de *Cosmopolitan*-fase, naar het gelijknamige maandblad voor zelfbewuste dames. Onze geüniformeerde levensstijl (vakantiebestemmingen, kleding, enzovoort) wordt op een welhaast sprookjesachtige wijze uit de doeken gedaan in allerhande glossy magazines. En als je gaydar en dergelijke *dating apps* bekijkt, lijkt het soms of men eerst een contract dient af te sluiten alvorens tot de handeling over te gaan. Het geeft me af en toe een zweempje heimwee naar die prehistorische jaren waarin deze overgeorganiseerde infrastructuur nog niet bestond. Voorts heb ik het gevoel dat het westen die homoseksuele visie, die zichtbare *gay culture*, wil opdringen aan culturen die er een andere mening op nahouden. Vanzelfsprekend verdedig ik geen regimes die homo's van een dak smijten. En natuurlijk ben ik voor de verworven rechten – daar ben ik de beweging heel dankbaar voor. Maar ik ben een homoseksueel die zich niet als een *gay* beschouwt. In tegenstelling tot

sommigen die blijkbaar menen dat je 24 uur op 24 homo moet zijn, ligt het in mijn mentaliteit om dat als iets banaals te zien. Het is maar één aspect van mijn leven.

Ik heb ook hoegenaamd geen problemen met de clandestiniteit van mijn minnaars. *Pour vivre heureux, vivons cachés...* In Italië wist iedereen dat Forestano en ik een koppel waren, maar toch hebben we nooit een opmerking gekregen. Nu ben ik al tien jaar samen met Mimoun, een twee jaar jongere Algerijn en niet-praktiserend moslim. We zien mekaar drie keer per week en dat schikt mij goed, want ik kan perfect alleen leven. Hij woont bij zijn bejaarde ouders, die niet op de hoogte zijn van onze relatie. In Arabische gezinnen wordt niet over seks gepraat; zij beschouwen dat als iets privé. Ze zouden hem wellicht vervloeken als ze het wisten. Pak dus het leven zoals het komt: eerst 21 jaar met een Italiaan, nu al een decennium met een Algerijn. Dat is wellicht niet simpel in vergelijking met de doorsnee Belgische manier, maar het

maakt het leven misschien boeiender. Ik heb in elk geval mijn hart laten spreken. En we zijn na al die tijd nog steeds verliefd om mekaar. *Love is a feeling, not a decision.*'

e r k e n n i n g i n h e t b u i t e n l a n d

'In al die tijd heb ik nog nooit writer's block gehad. Op de meest onverwachte momenten kan ik plots een nieuw idee krijgen. Ik vraag me soms zelf af vanwaar de inspiratie blijft komen, maar die fantasie heb ik eigenlijk altijd gehad. Zelfs als ik vanaf nu geen enkele ingeving meer krijg, kan ik nog zeker vijf jaar verder.

Intussen groeit de interesse vanuit het buitenland. Bij het verschijnen van *Een vonk van genie* ben ik gecontacteerd door Xavier Hanotte, een Waalse schrijver die me wees op het Latijnse aspect van mijn werk: "*Il y a quelque chose de très français dans tout ce que tu écris.*" Hij heeft het titelverhaal naar het Frans vertaald en ging in Parijs op zoek naar een uitgever, maar door ziekte is dat spijtig genoeg in het water gevallen. Vervolgens heb ik een tijd toneelstukken en scenario's geschreven. Een producent uit Los Angeles heeft al een paar keer een optie genomen op

de rechten voor het verfilmen van *Oscar Divo*, een romantische komedie. Recentelijk heb ik voor een Amerikaanse producent twee scripts voor een horrorserie uitgewerkt; ik wacht nu op het antwoord. Edizioni Zoe, een Italiaanse uitgeverij heeft twee van mijn boeken uitgegeven, en Textes Gais uit Frankrijk zowel een boek (en eBook) als een verhaal, als deel van een bundel. *De schone slaper* is zowel in het Frans als het Eng-

gels gepubliceerd, en heeft heel wat succes gekend. Laatstgenoemde versie verscheen in een bundel die in 2009 is bekroond met een Bram Stoker Award van de Horror Writers Association, de grootste erkenning voor horrorschrijvers. Naar men me heeft verteld, heb ik de prijs voor het beste verhaal enkel gemist omdat mijn bijdrage niet eerst in het Engels was verschenen. Andere verhalen zijn onder meer opgenomen in bundels als *Bears: Gay Erotic Stories*, *Best Gay Love Stories*, *Best S/M Erotica 3*, *Strange Tales of Horror* en *A Darke Phantastique*. Een paper over het werk van Edgar Allan Poe en Antoine Wiertz is vorig jaar verschenen in *The Weird Fiction Review*, een beetje het referentiepunt voor alles met betrekking tot horror en ongewone verhalen. Daarnaast word ik uitgenodigd op internationale congressen voor academische lezingen over beide voornoemde kunstenaars, evenals over onder meer Hans Christian Andersen en Guy de Maupassant. In 2009 sprak ik in Philadelphia over hypothesen omtrent de (onderdrukte) homoseksualiteit van Poe. Dat is misschien wat me zo in hem en de romantiek aantrekt. Horror komt immers voort uit het onderdrukken van instincten. En daarom heeft hij zo'n gruwelijke verhalen kunnen schrijven. Begin dit jaar heb ik het thema weer aangehaald in New York, op de conferentie van de Poe Studies Association, waar enkele kranten het hebben gesignaleerd als "een nieuwe aanpak". En in 2016 staan intussen al vijf academische lezingen op het programma, waaronder in Harvard en Barcelona, en op het congres in Orlando van de International Association for the Fantastic in the Arts.'

g e e n a u t o c e n s u u r

'In vergelijking daarmee frustriert de afwezigheid van interesse en steun in eigen land. Een tiental jaar geleden heeft mijn Italiaanse uitgeefster contact opgenomen met het Vlaams Fonds voor de Letteren. Zij wilde verder met me samenwerken en informeerde dus naar de mogelijkheid van een beurs voor het helpen vertalen van mijn werk, want dat kan ik niet zelf ophoesten. Maar ze kreeg nul op het rekest, omdat ik geen uitgever in eigen land had. Blijkbaar lig ik hier niet goed in de markt, en heb ik niet het talent om mezelf te kunnen verkopen. Ik vind het spijtig.

Intussen ga ik gewoon verder mijn weg.

Ik wil mijn mening niet opdringen. Men moet het niet met mij eens zijn, want over smaak valt niet te twisten. Maar ik zou toch wel graag een beetje gerespecteerd worden, in plaats van beledigingen naar het hoofd geslingerd te krijgen. De wijze waarop ik over het Brusselse homomilieu schrijf, wordt immers niet erg gewaardeerd. Ik krijg nogal wat vieze

blikken. Ik denk dat velen me *De huisknecht* niet in dank hebben afgenomen, dat ze de indruk hebben dat ik er heel het milieu heb doorgehaald.

Men zegt wel eens: *Shakespeare never killed anyone*. Dat geldt ook voor mij. Het is niet omdat je over moorden of sadisme schrijft, dat je een moordenaar of een sadist bent. Vlamingen kunnen dat blijkbaar te weinig relativiseren. Ik heb zo eens klinkende ruzie gehad met een Vlaamse vriend, over wie ik een verhaal had geschreven. Hij heeft dat echter letterlijk opgevat, terwijl ik hem alleen als personage had

gebruikt, en dus de realiteit met fictie had vermengd. Maar nee, hij wou serieus een afspraak om heel dat verhaal te overlopen.

Zoals Stephen King zegt: "Ik vraag me af waarover ik niet kan schrijven, en dan schrijf ik daarover." Zo is dat ook bij mij. Ik kan niet anders, het is sterker dan mezelf. Gewoonlijk staat een verhaal al op papier vooraleer ik er de consequenties van heb ingezien. Daar denk ik nooit aan. En ik leg mezelf absoluut geen autocensuur op.'

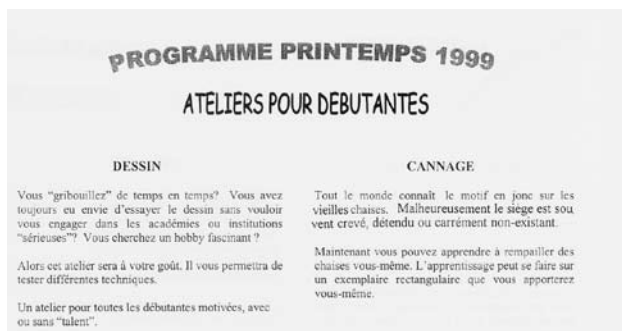
s o w i e s o d a n k b a a r

'Toch ben ik blij in Brussel te wonen, en droom ik er helemaal niet meer van om naar Parijs te verhuizen. Ik denk zelfs dat het momenteel de interessantste stad van de wereld is, want je ziet hier echt alles rondlopen. Je moet je overgeven aan het lot, en je daar dus niet voor verbergen. Zie ook die uitspraak van Karen Blixen: je moet er altijd vanuit gaan dat God veel meer fantasie heeft dan jezelf. Dat betekent niet dat je roekeloos moet zijn of te fatalistisch, maar als je alles in het leven probeert te organiseren, kan het alleen maar misgaan.

Terugblikkend op mijn leven besluit ik dat er op deze aardbol veel ergere dingen gebeuren, maar het is wel een heftig leven geweest. We zien wel hoe het afloopt – ik leef echt dag per dag. Het zou mooi zijn als er binnenkort eindelijk ook eens in eigen land wat interesse komt voor mijn verhalen, en als een aantal projecten in het buitenland kunnen worden gerealiseerd, maar sowieso ben ik dankbaar: ik heb twee grote liefdes gekend, heb altijd kunnen schrijven, ben niet gek geworden, heb geen zelfmoord gepleegd, en beschik als 55-jarige nog over een redelijk goede gezondheid.'

Bart Hellinck

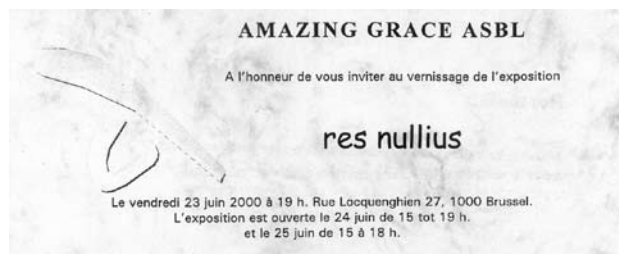
amazing grace: une affaire ratée

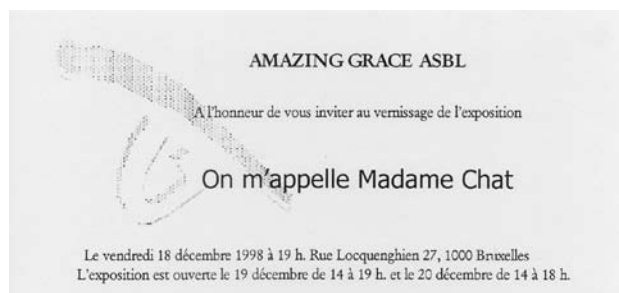
L'idée est née quand on sortait toutes ensemble à 'L'évènement' chez Jackie et Graziella, il y a environ vingt ans. En buvant, chantant, dansant dans ce tout petit bistrot, on parlait pendant des heures du sort pénible des lesbiennes sans travail ou avec des occupations peu rentables, des artistes de haut niveau pas reconnues et obligées de faire la plonge dans des restaurants. En rentrant, au petit matin, nous étions persuadées, convaincues au plus profond de nos âmes, qu'on allait changer tout cela. On décidait de fonder une asbl.

Nous étions ambitieuses. L'élaboration des statuts nous a pris deux ans. Tout devait être possible au sein de notre organisation. Le 6 juin 1997, l'asbl était un fait et le conseil d'administration était élu. Je cite des statuts publiés le 14/8/1997: l'association a pour objet de défendre, de soutenir et de promouvoir l'artisanat, les arts, la culture, les droits et le bien-être des femmes ainsi que les métiers (traditionnels ou non) des femmes.

Au début les activités principales étaient les expos. La première était un grand succès avec les œuvres de Christine Blanchet, peintre artiste. Nous étions situées dans un quartier populaire où habitaient beaucoup des artistes qui venaient aux vernissages, bien arrosés de Cava et de vin. En général, les visiteurs des expos donnaient leur coordonnées et notre liste d'adresses s'agrandissait. Le public ne venait pas uniquement pour boire. A chaque expo, il y avait une vente plus ou moins importante.

Il y avait la qualité artistique, il y avait notre public fidèle, mais on n'a jamais atteint notre but de promouvoir ces artistes à ce moment tout à fait inconnues. Nous étions des pionniers. Maintenant le quartier est très branché; dans tous les coins on trouve des galeries d'arts. Concernant l'artisanat, les ateliers n'ont jamais connus un grand succès. La reliure des livres était le plus important mais avec uniquement quatre femmes à suivre les cours. Pour l'atelier papier mâché on était deux. Cette activité était une préparation pour participer à la fête de rue avec un théâtre de marionnettes. A l'expo artisanale 'res nullius' par contre, les œuvres faites à partir des objets trouvés, le public était enthousiaste et il y a eu une vente importante. Reste à évaluer les métiers. Mon idée de créer un réseau de femmes exerçant un métier 'd'hommes' n'a même jamais connu un début; quoique après mon travail comme infirmière à domicile, je réparais les chasses d'eau et les robinets chez mes patients, ce que je fais encore maintenant après ma pension mais plutôt en bénévolat. Je constate que nous avons raté des possibilités pour atteindre notre objectif dans ce domaine.

m é m o i r e s

Les recherches à thème homosexuel/lesbien/transgenre se dérobent encore trop souvent à notre vue. Pourtant chaque année de plus en plus d'étudiant(e)s choisissent de se mettre à une telle étude. Voici donc une sélection de mémoires des dernières années académiques et quelques suppléments aux aperçus que nous avons déjà insérés dans ce périodique.

Et le bien-être...

Puisque mon téléphone fixe faisait fonction de numéro de contact pour l'asbl, je recevais tous les appels des lesbiennes cherchant un lieu de contact. J'ai passé pas mal de temps au téléphone écoutant des filles nées dans des petits villages avec aucune possibilité de rencontrer d'autres lesbiennes. Ce qui m'a inspiré la phrase "plus seule qu'une lesbienne dans les Ardennes profondes". Suite à cela nous avons organisé des soirées de rencontre ainsi que des soirées resto dans le but de gagner de l'argent pour payer les frais de procédure juridique des lesbiennes immigrées dans le pays.

Toute activité est restée éphémère. Pourquoi? Peut-être à cause du tout début: nos statuts ont été vérifiés par un bureau de juristes – avec une seule remarque: notre asbl était trop renfermée, il y aurait des problèmes de succession, de continuité. En effet, nous sommes restées un groupuscule. A la fin, le conseil d'administration comptait juste les trois personnes nécessaires pour gérer une asbl légitime.

Chose importante que nous avons oubliée dans nos statuts, mais qu'on a bien réussi: nous nous sommes bien amusées.

Greet Van Brussel

Allemeersch Anaïs

Een hart voor vrouwen en holebi's in de strijd tegen de islam?: een onderzoek naar de kenmerken en motieven van de progressieve discoursstrategieën van het extreemrechtse Vlaams Belang, KUL, 2014, bedrijfscommunicatie

Alvarez Soto Katia

La bisexualité chez la femme: étude psychanalytique freudienne sur le vécu des femmes d'orientation bisexuelle, UCL, 2015, psychologie et des sciences de l'éducation

Baete Robbe

Vershillen heteroseksuele en homoseksuele polyamorische relaties van elkaar?, UA, sociologie, 2015

Bakker Adriaan

Alternative Nuclear Family: representations of the gay family on contemporary entertainment television, UA, 2015, communicatiewetenschappen

Barany Emilie

Etre homosexuel et avoir la foi: une combinaison impossible?, UCL, 2015, psychologie et sciences de l'éducation

Beghuin Amélie

Comment la thématique LGBTQ est-elle abordée dans l'enseignement secondaire en Fédération Wallonie-Bruxelles? ULB, 2014, santé publique

Bentein Charlotte

Etude de cas d'une jeune adulte issue de l'insémination artificielle (donneur anonyme) et ayant grandi dans une famille homoparentale lesbienne, UCL, 2014, psychologie

Boedhoe Shane

The Role of States in Gaining Widespread State Support for the Human Rights Norm on LGBT People, UA, 2014, internationale betrekkingen

Bogyo Sarolta

Les relations d'objet dans la bisexualité masculine, UCL, 2014, psychologie

Boons Lisa

Breaking barriers in fashion: the expression of gender fluidity in contemporary fashion and its visual culture, UA, 2015, filmstudies en visuele cultuur

Bouez Juliette

Le dépistage mobile du VIH et l'annonce du résultat : vécu des intervenants et des participants, UMon, 2015, psychologie et sciences de l'éducation

Boukhelf Mélissa

La place de l'homosexualité du psychologue dans la thérapie de couple, UCL, 2014, psychologie

Calay Judith

Approche qualitative des relations dans la bisexualité féminine, UCL, 2015, psychologie et des sciences de l'éducation

Canonne Tom

"C'est pas mon genre": introduction à la psychologie de la "transsexualité" et récit d'un devenir trans, UCL, 2015, psychologie et des sciences de l'éducation

Cap Sylvie

Le traitement de la dysphorie de genre chez l'enfant et l'adolescent: aspects cliniques, éthiques et juridiques, UCL, 2014, études de la famille et de la sexualité

Caudron Lien

"Lesbische laatbloeiers": een kwalitatief onderzoek naar de verandering van liefdesobject, UGent, 2014, psychologie

Claerhout Thomas

"Vuyligheyt ende onkuisschheyt": pedofilie in Brugge tijdens de achttiende eeuw, UGent, 2014, geschiedenis

Claes Valerie

Sotsji 2014 en holebirechten in Rusland: een verschillende reactie vanuit België en Nederland, UA, 2015, internationale betrekkingen

Claessens Elke

Een verklaring van homofoob gedrag tegen homoseksuele mannen aan de hand van het Prototype Willingness model, UA, 2014, sociologie

Cloquet Elise

Connaissances, opinion et représentations des personnes soixantaines à propos de l'homosexualité et de l'homophobie, 2014, psychologie et sciences de l'éducation

Cnockaert Mona

La fonction paternelle dans les familles homoparentales: les couples d'hommes et le recours à l'adoption, UCL, 2014, psychologie

Collin Boris

Paternité gay et gestation pour autrui: qu'en est-il de la place de la gestatrice dans cette nouvelle forme de configuration familiale?, UCL, 2015, études de la famille

Cosijns Nathalie

Approche transversale des représentations mentales auprès des professionnels de la santé de la région liégeoise autour de la dysphorie de genre chez les adolescents, ULg, 2014, sciences de la santé publique

Coussement Jonas

De roze jongen en het blauwe meisje: gender en homoseksualiteit in de derde graad lager onderwijs, VIVES, 2014

Dame Inge

An Exploration of the Portrayal of Homosexual Men in Indian Cinema, UA, 2015, filmstudies

Deblonde Jessika

HIV testing in Europe: mapping policies and exploring practices in the era of increased treatment availability, UGent, 2014, geneeskunde (doctoraat)

De Boeck Jeremy

Analyse des principales campagnes de sensibilisation et de lutte contre l'homophobie en Europe de 2005 à 2012: quelles sont les stratégies adoptées par la Belgique et la France?, ULB, 2013, sciences de l'information et de la documentation

De Ceuninck Alissa

Gender en seksualiteit op het kleine scherm: een kwalitatieve analyse van het women-in-prison drama Orange is the New Black, UA, 2015, filmstudies

Declerck Stijn

Queer comrades: a visual ethnographic study of activism in China's contemporary LGBT movement, KUL, 2014, sinologie (doctoraat)

De Pourcq Lynn

Homo's en janetten: leerlingen uit het beroeps- en algemeen secundair onderwijs over gendernonconformiteit en homonegativiteit, UGent, 2014, sociologie

De Rouck Céline

Strafrechtelijke bescherming van holebi's in België, UGent, 2014, criminologie

De Schrijver Lotte

Selective disclosure bij coming out: Een exploratief onderzoek bij holebi's, KUL, 2013, psychologie

Desmet Wout

Ongewenst, intrusief gedrag bij homoseksuele versus heteroseksuele partners, UGent, 2013, psychologie en pedagogie

Destiné Lucie

Tendresse et homosexualité: les homosexuels s'embrassent en public: qu'en pensons-nous?, UCL, 2015, études de la famille et de la sexualité

Dhaenens Gaëlle

Oh my Gucci! Waarom consumeren homoseksuele mannen luxemerken?, UGent, 2014, communicatiewetenschappen

D'haese Lies

Ontsnap jij aan homofoob geweld?: een onderzoek naar de antecedenten en uitkomsten van homofoob geweld in Vlaanderen, UGent, 2015, sociologie (doctoraat)

Dias Emma

De afbeelding van transgender personen in fictiereeksen, UA, 2015, communicatiewetenschappen

Dickens Marloes

De psychologische effecten ten gevolge van slachtofferschap van haatmisdrijven bij holebi's: een exploratief onderzoek in Vlaanderen, KUL, 2015, criminologie

Dierckx Eva

Tien jaar denken en schrijven over aids in de Vlaamse holebipers: veranderende houdingen en identiteiten, een Belgische eigenheid?, UA, geschiedenis, 2015

Dujardin Amanda

Homoseksuele en lesbische representatie in Vlaamse en Nederlandse soaps: een kwalitatief onderzoek, UA, 2015, communicatiewetenschappen

Dupont Wannes

Free-floating evils: a genealogy of homosexuality in Belgium, UA, 2015, geschiedenis (doctoraat)

Eggermont Veronique

Steven De Batselier, een moderne Socrates: een visie op homoseksualiteit vanuit zijn beeld op mens, maatschappij en marginaliteit (1965-1975), UA, geschiedenis, 2015

Englebert Simon

Risque de transmission du VIH chez les hommes ayant des relations sexuelles avec d'autres hommes dans différents types de lieux de rencontre à Liège, ULg, 2014, sciences de la santé publique

Fagardo Bo

Levenslang veroordeeld tot HIV, UGent, 2015, criminologie

Frans Marlies

Het juridisch statuut van de meemoeder: in het licht van de wet van 5 mei 2014 houdende de vaststelling van de afstamming van de meemoeder, KUL, 2015, notariaat

Geyskens Sarah

The Influence of London City on Homosexuality, Prostitution, Characterization, and Emotions in Jonathan Kemp's 'London Triptych', UA, 2014, taal- en letterkunde

Hadermann Eva

The Relationship between Women in Sarah Waters' Victorian Novels, UA, 2014, taal- en letterkunde

Hautfenne Laurence

La différence de genre dans les processus intrapsychiques chez les jeunes adultes lors du coming out homosexuel, UCL, 2014, psychologie

Hoef Susan

Vergelijking tussen holebi- en heterojongeren met betrekking tot ervaringen in het seksueel traject, UGent, 2014, psychologie

Huygens Daniel

Incursion dans l'univers complexe des réalités sociales plurielles des gays camerounais à Douala et Yaoundé: quelles implications dans la demande d'asile en Belgique?, UCL, 2014, sciences politiques et sociales

Iovino Cinzia

Homoeroticism in "Mrs Dalloway", ULg, 2015, langues et littératures modernes

Iriks Alissa

Homoseksualiteit en marketingcommunicatie: een goed huwelijk?, UA, 2014, communicatiewetenschappen

Janssen Joris

Prevalence and associated factors of sexual dysfunction in Belgian HIV-positive gay men, VUB, 2012

Janssens Laetitia

Jongen en man: antieke liefde door de bril van het heden – contemporaine opvattingen over pederastie, pedofilie en homoseksualiteit in de Antieke Oudheid, VUB, 2014

Janssens Marlies

Fighting Stereotypes & social Prejudice: Turkish migrant Culture & Homosexuality in Guy Lee Thys' Mixed Kebab, UA, 2015, filmstudies

Leduc Caroline

Analyse de l'homophobie au sein du personnel scolaire : approche du vécu des victimes et des témoins, UMONS, 2015, psychologie et sciences de l'éducation

Leerdam Iris

Indian life outside of the closet. Indian landmark decisions' implications for the Rights of Homosexuals and Transgenders in India, compared to United Nations international law, UA, 2015, rechten

Lefranc Lith

Een historisch-geografisch onderzoek naar ervaringen van Gentse (mid-denklasse) lesbische vrouwen in een heteronormatief stadslandschap (1974-2005), UGent, 2015, geschiedenis

Lepoint Noémie

La perception de l'hermaphrodite et du transsexuel à travers la littérature des XXème et XXIème siècles, ULB, 2014, philologie romane

Lévesque-Martin Isabelle

La pédophilie dans la littérature (1970-2014), ULB, 2014, philologie romane

Linhart Niels

Tensions in Samuel R. Delany's Fiction and Non-Fiction Society and the Multiplex of Queer Sexuality, UA, 2013, taal- en letterkunde

Lipelba Houssinnet

Facteurs influençant la qualité de vie des personnes séropositives sous traitement antirétroviral au CHU de Liège, ULg, 2014, sciences de la santé publique

Lippens Phebe

Een kwalitatieve inhoudsanalyse van de representatie van homoseksuele mannen in de Vlaamse, fictieve jeugdseries Spring & W817, UGent, 2015, communicatiewetenschappen

Lomami Pauline

Homofamilies' imagery in advertising, FUND Namur, 2014, sciences économiques, sociales et de gestion

Marquet Jean-François

Enquête observationnelle concernant les tentatives de suicide chez les gays et les bisexuels: rester seul avec le secret de son orientation sexuelle est-il facteur de risque de problèmes de santé?, Ulg, 2015, sciences de la santé publique

Menten Kevin

Maakt gaybashing je meer man?: een onderzoek naar mogelijke verklaringen voor daderschap van antihomoseksueel geweld in België, VUB, 2013, criminologie

Meulemans Tim

Media, schoonheidsidealen en (zelf-)objectivering bij holebi-jongvolwassenen, KUL, 2014, communicatiewetenschappen

Michel Arnaud

Diffusion des normes internationales: l'influence de l'Argentine dans les débats sur le mariage homosexuel au Chili, ULB, 2014, sciences humaines

Michez Amandine

La déconstruction des stéréotypes portant sur la bisexualité, UCL, 2015, psychologie et des sciences de l'éducation

Nguyen Thiên Huong

La "parole homosexuelle" au sujet du mariage pour tous: traitement médiatique et représentation par le magazine Tetu, ULg, 2015, information et communication

Olischlager Bo

Marketing Queer (and) Arts: een management perspectief, UA, 2015, cultuurmanagement

Op de Beeck Sanne

Versillen tussen homo/biseksuele jongens en lesbische/biseksuele meisjes met betrekking tot ervaringen in het seksueel traject, UGent, 2015, psychologie

Peumans Wim

Unlocking the closet: same-sex desire among Muslim men and women in Belgium, KUL, 2015, sociale en culturele antropologie (doctoraat)

Picalausa Yuri

Stigmatisering en onveiligheidsgevoelens bij transgenders: een verkennend kwalitatief onderzoek, VUB, 2014, criminologie

Pil Sacha

La représentation de l'homoparentalité dans les albums pour enfants de trois à sept ans, UCL, 2015, études romanes

Polgar Nenad

An integral approach to an understanding of homosexuality in the perspective of Church teaching, moral theology and sciences, KUL, 2012, theologie (doctoraat)

Potemans Hannelore

Seksueel geweld bij holebi's: prevalentie en link met seksuele voorkeur, UGent, 2014, psychologie

Quintelier Amy

De relatie tussen seksuele oriëntatie en het welbevinden van leerkrachten in Vlaamse basisscholen en secundaire scholen, UA, 2015, opleidings- en onderwijswetenschappen

Remacle Stéphanie

Se construire en tant que famille homoparentale en dépit des préjugés sociaux, UCL, 2015, études de la famille et de la sexualité

Roelants Frederick

How is the Lebanese organization Helem trying to defend LGBT individuals in Lebanon?, UGent, 2015

Sablon Charlotte

Een kwalitatief onderzoek naar de manier waarop jongvolwassen holebi's zich hun publiek inbeelden en het benaderen op sociale media, UGent, 2015, communicatiewetenschappen

Schallon Sarah

L'influence du niveau de jugement moral et religieux sur les attitudes des croyants catholiques et des croyants musulmans, face à l'homosexualité avouée d'un proche, UCL, 2014, psychologie

Schelstraete Sofie

De invloed van geslacht en educatie op de ad-likeability van reclame met homoseksuele content, UGent, 2014, communicatiewetenschappen

Schetz Tamara

De Jatt-studie: een onderzoek naar de attitude van Vlaamse sportjongeren ten opzichte van holebi's, Thomas More, 2013, toegepaste psychologie

Schmidts Lien

Een kwalitatieve studie naar de betekenissen van de genetische band voor lesbische wensouders die gebruik maken van donorsperma, UGent, 2014, psychologie

Smilková Radka

Marketing to the gay community: focus on the travel sector, ULB-Solvay, 2014

Tomur Selina

De criminalisering van homoseksualiteit in Sub-Sahara Afrika, UGent, 2015, conflict- en ontwikkelingsstudies

Ulrichs Guy

Modern Family: stereotiep of net niet?, UA, 2013, communicatiewetenschappen

Van Cauwenberghe Olivier

Dépistage du VIH-SIDA en région namuroise: analyse de données du SASER: service de santé affective, sexuelle et de réduction des risques, ULB, 2014, santé publique

Vancayzele Debora

Hoe queer zijn queer films? Een vergelijkende tekstuele analyse van de films 'Brokeback Mountain' en 'La Vie d'Adèle', UGent, 2015, communicatiewetenschappen

Vandemeulebroucke Eva

Intolerantie tegenover holebi's, een mannenkwestie(?): onderzoek naar de rol die genderidentiteit en de mate van genderstereotiepe overtuigingen spelen in het sekseverschil op vlak van homonegativiteit, UGent, 2014, sociologie

Vander Meulen Cécile

La procréation médicalement assistée (PMA) chez les couples de femmes: rencontres avec des cliniciens de centres PMA, UCL, 2014, psychologie

Van Dorpe Elien

Het voorkomen en de beleving van intiem partnergeweld bij holebi's, UGent, 2014, psychologie

Van Eynde Koen

Men in the Picture: Representations of Men and Masculinities in Egyptian Cinema since 1952, KUL, 2014, arabistiek (doctoraat)

Vangansbeke Sarina

Een kwalitatieve inhoudsanalyse van de representatie van holebi's in Vlaamse printadvertenties, UGent, 2014, communicatiewetenschappen

Van Houtte Céline

De invloed van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op het juridisch statuut van meemoeders, KUL, 2015, rechten

Vanhulle Guillaume

La Malinche y sor Juana Inés de la Cruz como defensoras de las mujeres y la comunidad queer: la reescritura en el teatro de Jesusa Rodríguez, UGent, 2015

Van Laer Idelien

Marketing Communication towards the LGBT Community, UGent, 2014, taalkunde

Vansintejan Johan

Gay men sex studies (GAMESSS): an exploration of the sexual behavior and the sexual dysfunctions among Belgian gay men, VUB, 2014 (doctoraat)

Vermeiren Kaatje

Invloed van individuele en contextuele factoren op (zelf)stereotypering van holebi's, UGent, 2014, psychologie

Wauters Siska

De betekenis van sociaal en genetisch ouderschap: het perspectief van lesbische koppels met een kinderwens, UGent, 2014, psychologie

Wittock Hendrik

De vroege beeldvorming van HIV/aids in Frans Kellendonks Mystiek lichaam en Dirk van Babylons De zwarte bruidegom en Carthago herrezen, UGent, 2015, letterkunde

Zèques Quentin

Oscar Wilde's The picture of Dorian Gray or the inability of the late nineteenth century homoerotic aesthete to become a successful businessman, UCL, 2014, langues et littératures germaniques

jacques boeykens (1938-2014)

Eind december 2014 overleed Jacques (of Jackie) Boeykens, mede-oprichter en jarenlang voorzitter van de Federatie Werkgroepen Homofilie, intussen çavaria. Naar aanleiding hiervan publiceren we enkele fragmenten van zijn getuigenis, daterend van januari 1995.

“Ik weet niet of het er iets mee te zien heeft, maar ik ben ooit in het Waasland gewestelijk leider geweest van de jeugdbeweging KSA, de Katholieke StudentenActie. Dus ik zit al van jongs af in een richting: je moet altijd in iets betrokken zijn met mensen, iets doen, sociaal zijn. Later ben ik in West-Vlaanderen verzekeringsinspecteur geworden, zelfs de jongste van het land. Ik maakte er naam, en werd overgekocht door één van de grootste maatschappijen in Brussel, toonaangevend in brandverzekeringen, waar ik een geweldige wedde kreeg. Maar redelijk vlug lekte uit dat ik homofiel was, waarna ik mijn ontslag kreeg en ook niet meer binnen geraakte bij andere maatschappijen. Na enige tijd heb ik dan in Temse de zaak van mijn ouders overgenomen, zijnde de verkoop van toilettassen.

Intussen had ik mijn vriend Marc leren kennen. Alles ging goed en ik heb het vervolgens aan een hele hoop mensen (familieleden, vrienden, kennissen) verteld, die ons als koppel hebben aanvaard. Want als Marc ergens niet mee werd uitgenodigd, ging ik gewoon niet.

Omstreeks 1965 hoorden we van een informatienamiddag of –avond over homofielen, van het COC Vlaanderen, de groep van de idealistische Walter Van Boxelaer. Daar zijn we dus naartoe gegaan. En toen heb ik gezegd dat het mij wel interesseerde om mee te werken. Wij hadden het immers goed, maar dat gold niet voor iedereen. Dat is het begin geweest. Net op dat moment is er een afscheuring geweest – ik had toen nauwelijks zicht op de achtergronden – zodat ik actief ben geworden in de groep van Robert Van Maroey. We hebben die vereniging een beetje gesteund: ook financieel, maar vooral met mankracht. Eerst in de Linnigstraat, later in de Damburggestraat. Dat huis was een ruïne: je zakte door de vloeren, in de kelder sprongen de ratten langs alle kanten weg, en overal lagen hopen afval. Dat huis is helemaal vernieuwd geweest, inclusief de inrichting van een bar, en een opvangen onthaalcentrum. Na een korte tijd ben ik zelfs secretaris geworden, terwijl Marc meehielp als garçon. Het was me dan al duidelijk geworden dat wie te belangrijk werd, uiteindelijk door de voorzitter aan de deur werd gezet. Omdat ik protesteerde tegen bepaalde misbruiken, was het op een bepaald moment natuurlijk ook mijn beurt...

Daarna ben ik een tijdje inactief geweest. En ontgoocheld. Toen had ik al regelmatig contact met professor Steven De Batselier, die mij aanmoedigde om terug te beginnen. Samen met Paul Rademakers heeft dat geleid tot de oprichting van het Gespreks- en Onthaalcentrum (GOC), dat dan helemaal is uitgebouwd met zowel een grote bar-dancing als een instuifruimte. Paul was wel braver dan ik. Maar we kwamen goed overeen – eigenlijk hebben wij nooit woorden gehad. Het waren twee verschillende richtingen. Misschien compenseerden we elkaar wel een beetje.

Sommigen in het GOC zagen vooral het belang van het onthaal. De homofielen moesten goed afgeschermd worden, en zeker niet naar buiten komen. Bovendien moest er controle zijn zodat er niet te veel buitenstaanders kwamen. Terwijl ik dat wou opensmijten: laat die buitenstaanders komen, want wij moeten integreren in de maatschappij. Onze rechten opeisen én de maatschappij voorlichten, en dus veranderen. Ik was ervan overtuigd dat dit kon. Want we konden ons honderd jaar opsluiten, maar dan veranderde er niets. Terwijl we evenwaardig zijn. Dus heeft het geen zin om alleen maar jongens en meisjes te blijven onthalen.

De meesten in het GOC wimpelden mijn voorstellen weg: dat was niet nodig, want ‘we zitten hier goed, laat ons gerust’. Ik was dat beu, want ik zag de resultaten in Nederland. Intussen waren al meer groepen ontstaan, die los van en naast mekaar werkten. Die versnippering had geen zin, en dus nodigde ik iedereen uit voor overleg, om de krachten te bundelen en iets naar buiten te doen. Als we bijvoorbeeld de media wilden bereiken, moesten we dat samen doen. De meesten waren daar wel voor te vinden. In 1975 is dat de vzw Infoma geworden – tussen haakjes: een benaming die ikzelf had verzonnen, verwijzend naar Informatie-Maatschappij. Bij de eerste initiatieven hoorden onder meer een gemeenschappelijke affiche en de brochure *Hetzelfde maar anders*. En op onze vraag zijn er, met medewerking van het COC Nederland, trainingsweekends georganiseerd voor wie informatie zou geven. Zij kunnen immers heel veel goed doen, maar in het slechtste geval ook heel wat verknoeien. Als we mensen naar buiten stuurden, moesten ze dus zeker bekwaam zijn om dat goed te doen.”

voorlichtings- vergaderingen

“In de loop van de jaren zeventig hebben we veel van die voorlichtingsvergaderingen gegeven, dankzij lobbyen ook bij de politie en de rijkswacht. Ik herinner me een colloquium in Brugge, voor de West-Vlaamse politie-officieren. Kanunnik Piet De Haene, op wie we vaak hebben kunnen rekenen en die jarenlang FWH-bestuurslid is geweest, had me op voorhand gewaarschuwd dat de eerste substituut van de procureur heel anti was. Na onze uiteenzettingen opende die natuurlijk de vragenronde: dat hij had horen zeggen dat vijf à tien procent van de bevolking uitsluitend of overwegend homofiel was, en wat dus kon worden gedaan om ‘die kleine minderheid gezond te maken en te zorgen dat zij doen zoals de anderen?’ Vanuit de zaal deed De Haene teken om er niet al te diep op in te gaan. Maar die substituut bleef dergelijke vragen afvuren, en dus durfde niemand van de andere aanwezigen tussen te komen. Achteraan in de zaal heeft de Brugse commissaris, die ons had uitgenodigd, even overlegd om redelijk snel het debat af te sluiten en vervolgens die magistratuur naar buiten te leiden. Natuurlijk kon de vergadering daarna niet officieel worden hervat, maar alle panelleden hebben zich dan verspreid onder de aanwezigen, en tussen pot en pint hebben we nooit zo’n goede informatie gegeven als toen.

In Brussel was er ook zo'n even memorabele bijeenkomst, voor de politie van de 19 gemeenten. Ter voorbereiding had ik voordien een positief gesprek gehad met de commissaris die, als ik me niet vergis, verantwoordelijk was voor de zedenpolitie. Opnieuw waren de eerste vragen heel negatief, afkomstig van twee agenten in burger, waarvan ik achteraf heb vernomen dat het de Brusselse homofielenjagers waren. Dus agenten die al jarenlang niets anders deden dan op homofielen jagen in de urinoirs en parken. 'Wat jullie doen, is toch niet gezond! Er kunnen geen kinderen van komen.' Dat soort vragen. Maar die commissaris heeft zich snel laten gelden: 'Awel Louis, hoeveel kinderen heb jij misschien?' 'Geen commissaris.' 'Zou je dan niet beter zwijgen, en het woord laten aan serieuze mensen.' Zij hebben hun mond niet meer opengedaan. En zo kon je werken en een mentaliteitswijziging teweegbrengen.

In tegenstelling tot het beeld dat bij sommigen van kanunnik De Haene bestaat, was hij een heel realistisch man. Hij had ons eens in Brugge uitgenodigd voor een informatiecyclus. Iemand praatte bijvoorbeeld over de juridische aspecten, een andere over het sociale aspect. Omdat ik toen als enige van het panel een vaste vriend had, sprak ik over de relatie met mijn vriend. Gewoon om te vergelijken, om aan het publiek, inclusief een aantal Brugse vooraanstaanden, te tonen dat dit eveneens kon, een relatie tussen twee mannen of twee vrouwen. Op dat moment kende ik de kanunnik eigenlijk enkel nog maar van zien. En ik kreeg van hem de eerste vraag: dat wel eens werd gezegd dat homofielen in hun relatie weinig exclusief zijn, dat zij vreemd durven gaan. Of dat zo was? Ik probeer dat zo goed mogelijk te duiden. Maar opeens stelt hij me op de man af de vraag of mijn relatie exclusief was. Binnensmonds vloekend besloot ik open kaart te spelen: 'Nee, wij hebben een tamelijk open relatie. Het kan bij ons. Maar we trachten, het op een manier te doen dat we mekaar niet kwetsen, want we houden veel van mekaar. Ik zie het zo dat wij niet in de liefde vreemdgaan, maar gewoon seksueel,

dat je dit dus moet kunnen scheiden van mekaar.' Enzovoort. Terwijl ik dacht de volle lading te zullen krijgen, verbaasde kanunnik De Haene me: 'Ik kan volgen. We zijn nu eenmaal opgevoed in een maatschappij waar dat allemaal één geheel is: liefde en seks, en kindjes hebben. Maar is dat wel juist? Misschien is de mens niet gemaakt om van één iemand te houden, maar van verschillende mensen. De huidige mens is daar nog niet rijp voor. Maar misschien in het jaar 2010 wel. Ik durf mij daar niet over uitspreken.' Dat was mijn echte kennismaking met hem. Om als kanunnik, in het Brugse bisdom verantwoordelijk voor de gezinspastoraal, zo'n uitspraak te doen in zijn eigen nest... Daar is hij heel ver gegaan. In de homobeweging werd hem altijd verweten rechts en conservatief te zijn, maar dat was hij niet."

g e e n v o o r s t a n d e r v a n b e t o g i n g e n

"Een andere keer zijn we gevraagd door de Humanistische Jongeren in Oostende. En dan hebben we ook iemand van de radicalere groep – was het De Rode Hond of al De Rooie Vlinder? – mee gevraagd, zodat de twee strekkingen er waren. Voor dat publiek van jonge koppeltjes begon die vertegenwoordiger echter meteen met een grote uitval tegen het huwelijk: dat het een bourgeois-instituut van de kapitalistische maatschappij en dus voorbijgestreefd was, dat het moest worden afgeschaft en dat daarna de situatie veel beter zou zijn. Maar tegen een dergelijk publiek moest je daar niet over beginnen, want dan deed je zeker toen meteen de deur toe. Misschien dat vandaag de meesten niet meer trouwen, maar toen wilden die jonge koppeltjes niet door een homo horen zeggen dat hun huwelijk moest worden afgeschaft. Dat waren onze zaken niet, als homofielen. Daar moesten zij eventueel voor vechten. Dus uiteindelijk hebben we die andere groepen achteraf niet meer gevraagd. Niet dat wij pleitten voor een exclusieve relatie: er zijn verschillende mogelijkheden, en iedereen moet maar voor zichzelf beslissen. Maar begin niet te zeggen dat het huwelijk als instituut weg moest. Dat was niet tactvol, en zo bereikten zij heel dikwijls een averechts effect. Ik vond die retoriek eigenlijk vooral veel lawaai. Dat heel de maatschappij moest veranderen, zelfs volledig afgebroken moest worden, en dat je dan het paradijs zou krijgen waarin homo's tot en met welkom zouden zijn. Tja, het zou even goed kunnen dat je er 2000 jaar op moet wachten of dat dit utopische droombeeld er nooit komt. Terwijl we leefden in de jaren zeventig en er op korte termijn iets moest gebeuren voor de homo's.

Ook ben ik nooit een voorstander geweest van betogingen voor homofielen, want ik heb nooit geloofd in de positieve resultaten daarvan. Met zo'n standpunt kreeg je al snel het verwijt dat je niet durfde, maar ik had voordien al diverse keren meegewerkt aan radio- en tv-uitzendingen, met naam en toenaam. Ik heb me dus nooit weggestoken, had zeker geen schrik om gezien te worden. Maar dergelijke manifestaties zag ik niet zitten, omdat ik meen dat dit in die periode net averechts werkte.

Toch zijn we met FWH snel bijgedraaid, al was dat wat mezelf en anderen betreft met weinig enthousiasme. Maar als we het dan toch niet konden tegenhouden, was het beter om het samen te doen en te proberen een beetje onze stempel te drukken.

Ik had nochtans veel respect voor de Rooie Vlinders: het waren fijne en erg idealistische jongens, waar ik veel pinten mee heb gedronken. En zij hebben zeker een verdienste inzake het overtuigen van sommigen van zelfaanvaarding, van het ervoor uitkomen: 'Kom in de maatschappij. Leef niet in bunkers.' Zij hebben ook bepaalde homocentra een beetje wakker geschud. Dat is zeker een positief punt.

Maar die tendens dat onthaal niet meer nodig was en dat iedereen er maar direct voor moest uitkomen... Daar was ik niet voor. Ik ben altijd de man geweest die heeft gezegd dat we niet in ons ghetto mochten blijven zitten, dat we naar buiten moesten. Maar terzelfder tijd bleef ik overtuigd dat de homocentra broodnodig waren, voor wie in de knoei zat. Eens die de tijd hadden gehad om zichzelf te aanvaarden, moest je ze leren marcheren en leven in de maatschappij. Dus de beweging was een noodoplossing, een schakel naar die samenleving. Zo zag ik een centrum. Maar sommigen vonden net dat die schakel niet nodig was. En als gevolg daarvan ontvingen wij klachten. Bijvoorbeeld over iemand die vanuit de welzijnssector naar een groep was gestuurd en daar meteen werd ingeschakeld om pamfletten uit te delen. Terwijl zo iemand misschien nog niet klaar was met zichzelf. Dat kon dus niet. En daar heb ik me tegen verzet."

l o b b y e n t e g e n a r t . 3 7 2 b i s

"In plaats van het vertekende beeld dat door een betoging werd gegeven, vond ik dat de maatschappij rustig moest worden bewerkt en geïnformeerd, te beginnen aan de top. Dat was ook mijn aanpak in de strijd tegen artikel 372bis van het Strafwetboek, dat de leeftijdsgrens voor homoseksuele contacten had verhoogd van 16 naar 18 jaar. In zowat elke partij zag je het beeld van de maatschappij weerspiegeld: pro en contra. Overal was wel iemand bereid om een wetsvoorstel in te dienen, maar zij wezen erop dat je het toch niet zou halen en dat je dus riskeerde dat het dossier weer voor tien jaar in de ijskast belandde. Alle politici gaven me de raad het klimaat rustig voor te bereiden, onder meer door het opzoeken van bepaalde personen. Die sensibilisering via discreet lobbywerk is me door sommigen wel kwalijk genomen. De Raad van Bestuur en de naaste medewerkers hield ik van alles wel op de hoogte, maar je kon dat niet aan de grote klok hangen. Dat was ook niet wenselijk. Je kon het moeilijk uitschreeuwen dat je die en die magistraat of commissaris had kunnen overtuigen, want dan zou je hen wellicht in problemen hebben gebracht."

b e l a n g v a n h e t p l u r a l i s m e

"De eerste jaren had FWH nog geen personeelsleden. Dat was niet altijd gemakkelijk, want dat engagement kostte ons allen veel tijd en geld. Postzegels, telefoontjes, verplaatsingskosten, soms ook etentjes..., het werd allemaal uit eigen zak betaald. En de onderlinge vriendschap hield

Met zijn beste vriend Bert Weekers, ook een oud-FWH-voorzitter, op een opendeurdag van het Fonds Suzan Daniel in 2001.

ons gemotiveerd. Dus kan ik daar met enige fierheid en voldoening op terugblikken.

Belangrijk is ook dat in die pioniersjaren niet over politiek of godsdienst werd gediscussieerd. Tussen pot en pint konden wij na de vergaderingen wel eens ons gedacht zeggen – zo ben ik zelf een liberaal, die christelijk is opgevoed en later vrijzinnig is geworden – maar dat gebeurde niet in het kader van de werking. De vereniging mocht immers in geen enkele richting overhellen. Daar heb ik tot op het laatste geweldig voor gevochten. Dat vond ik belangrijk, en dat is ook onze sterkte geweest. Dat was wel niet altijd gemakkelijk. Na een bepaalde tijd kwamen er bepaalde strekkingen die het laken wat meer naar de ene of de andere kant probeerden te trekken. Soms stormde dat eens. Dat is normaal. Maar ik heb altijd getracht de mensen bij mekaar te houden. In mijn optiek mocht het FWH niet links of rechts, niet gelovig of vrijzinnig worden. Nee, het moest pluralistisch blijven. Want een homofiel is niet per definitie links of rechts, gelovig of vrijzinnig of gelijk wat. Dat is iemand uit de maatschappij. Wil je die groep dus bijeenhouden, dan moet je dat pluralistisch houden. En dan zwak je onvermijdelijk wat af, om tot een soort van gemiddeld programma te komen.

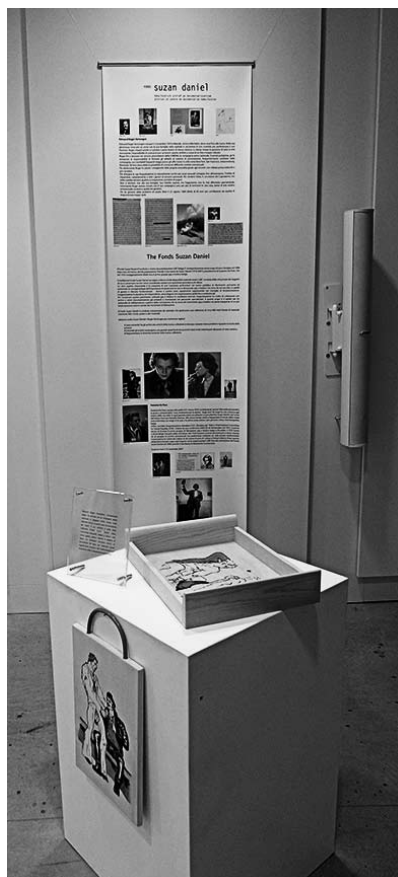
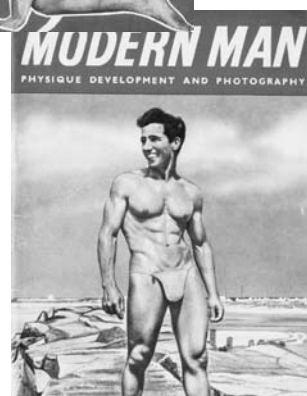
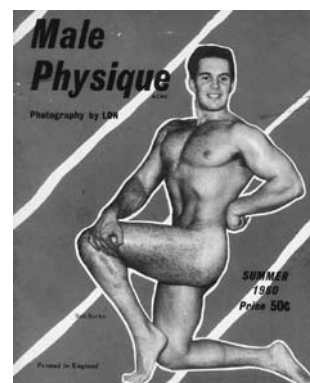
Uiteindelijk heb ik me op het eind van de jaren tachtig wat van het FWH gedistantieerd, omdat ik het niet eens was met bepaalde zaken. Daar kwam nog bij dat ik op een bepaald moment een relatie met een vrouw ben begonnen – ik ben biseksueel – en sommigen reageerden daar nogal kortzichtig op. Terwijl in de homobeweging alle mogelijke aspecten aan bod moeten komen. Biseksuelen staan het meest van al in de kou: door de heteromaatschappij worden ze niet au sérieux genomen (want die beschouwt hen toch voor een stuk als homo) en voor de homo's ben je een overloper. Eigenlijk was de periode dat ik praktisch exclusief als homo leefde wel gemakkelijker dan mijn latere biseksuele leven."

BH

het fonds in 2015

Professionele verplichtingen van enkele vrijwilligers hebben het voorbije jaar een heel zware impact gehad omdat zij daarnaast nauwelijks de tijd hadden om ook nog voor het Fonds actief te zijn. Een en ander is dus noodgedwongen blijven liggen. Intussen ziet de situatie er weer helemaal anders uit, zodat in 2016 de opgelopen achterstand zal kunnen worden weggewerkt.

Toch zijn we niet op onze lauweren blijven rusten. Zoals steeds waren we met een stand aanwezig op de Belgian Pride en investeerden we onder meer tijd en energie aan de redactie van deze nieuwsbrief. Het ter beschikking stellen van informatie aan studenten en andere geïnteresseerden had in 2015 onder meer betrekking op het gebruik van film door de halebibeweging, de geschiedenis van de beweging in Kortrijk, een onderzoek naar de ervaringen van Gentse lesbische vrouwen sinds 1974, aidspreventiespotjes, de homoseksuele geschiedenis van Brussel, een documentaire over de Belgian Pride... Stukken uit onze collectie waren daarnaast te zien in Bologna, in het kader van de tentoonstelling *Archivi Migranti* in het Museo d'Arte Moderna.

Impressie van het FSD-luik van de tentoonstelling in Bologna. (Foto E. G. Crichton)

Enkele van de nieuwe voorwerpen in onze collectie: een gezelschapsspel, een audiocassette met opnames van een lesbisch koor, badges, aidspreventiemateriaal...

Die collectie is trouwens opnieuw verrijkt met fantastisch materiaal. Elders in dit blad kan u interviews lezen met Majo Van Ryckeghem en Jan Vander Laenen, die allebei hun archief (of een aanvulling erbij) hebben overgedragen. Recentelijk ontvingen we eveneens een extra deel van het sowieso al indrukwekkende persoonsarchief van wijlen Roger Vertongen (1929-1989). Hetzelfde geldt voor het project 'Holebipioniers' van Het Roze Huis: voortaan huist het volledige archief hiervan, dus inclusief de opnames van de interviews met een heleboel pioniers, bij het Fonds. Ook archivalia met betrekking tot diverse ILGA-conferenties vonden de weg naar ons, evenals materiaal van de volgende verenigingen: Goudou (de voormalige Brugse lesbiennevereniging), Hommeles (de vroegere organisatie van homo/lesbische leerkrachten), HolebiWesthoek en het Lesbisch Kunstsalon. Graag vermelden we tot slot eveneens de overdracht van een heleboel boeken en grijze literatuur, tijdschriften, affiches, foto's, gadgets...

BH

naar af

h e l p

Het Fonds kan steeds bijkomende medewerk(st)ers gebruiken. Wil u meewerken aan het ontsluiten van onze collectie? Wil u helpen bij het archiveren van websites? Hebt u zin in een project mondelinge geschiedenis? Of fuift u gewoon graag? Voor elk van u hebben we wel een taak klaarliggen...

Het Fonds financieel steunen kan natuurlijk ook! Bijvoorbeeld door lid te worden. Op die manier wordt u steeds op de hoogte gehouden van onze werking. Meer informatie vindt u op pagina 2.

à s a u v e r

Il y a encore beaucoup de matériel qui doit être sauvé. Aidez-nous. Vous avez du matériel concernant l'homosexualité ou le lesbianisme (brochures, affiches, périodiques, photos, lettres,...) et vous désirez vous en débarrasser? Ou de le mettre en valeur en nous le léguant? N'hésitez pas, contactez-nous.

r e d d i n g s b o e i

Het Fonds Suzan Daniel heeft al heel wat kunnen redden. Toch blijft het een peulenschil in vergelijking met de massa materiaal waarin het Fonds is geïnteresseerd. Materiaal dat er thuishoort. Materiaal dat het meer dan waard is bewaard te blijven. Gooi dus a.u.b. voortaan niks meer zomaar weg. Geef ons eerst een seintje.

Uit: Gai Pied Hebdo (1989) 393, p.35.

inhoudstafel

- 3 denise de weerd (1930-2015)
- 5 l'ADEHO (1972-1987): une association homophile anachronique?
- 10 over hulpverlening en thuiskomen
- 15 een toevallig homoseksuele verteller
- 20 amazing grace: une affaire ratée
- 21 mémoires
- 26 jacques boeykens (1938-2014)
- 29 het fonds in 2015

“One does not conquer evil by denying its existence.’ That was the main conclusion of an article published by *La Nation Belge* in the Summer of 1931. As it had at the time of the Crime de la Place Royale in 1899, a brutal murder case had all of a sudden awakened the press to the alarming spread of ‘the love that should not be named.’ For too long, the article lamented, the prudish Belgian legislator had deliberately played ‘Mr know-nothing’. The time had come to follow the example ‘of Britain, of America, of Austria and (...) of Germany’. Vigorous police intervention was ‘still more urgent and imperative’ because of the inefficacy of medical solutions to the problem. When all dissuasion failed, repression was called for. (...) *L’Etoile Belge* also wondered how ‘thousands, tens of thousands’ of scoundrels like this could go about their ‘vices infâmes’ so freely. (...) The situation was particularly bad in Brussels, where the vice was now openly practiced in numerous establishments and with alarming self-assertion. (...) It was time for these ‘breeding grounds of monsters’ to disappear. (...) Despite their hyperbole, however, there is very little evidence, at least for the time being, that dramatic calls for a crackdown on the gay world like these managed to spur the authorities into any unprecedented bold action. (...) Little, it seems, had changed since the late nineteenth century in this regard. Belgium was [during the 1930s] still a relatively safe place for queers, and Brussels still had plenty to offer them. It would also appear that the authorities were still happy not having to preoccupy themselves too much with this ‘special’ world.”

In: Dupont (Wannes). Free-floating evils: a genealogy of homosexuality in Belgium. Antwerpen, UA, 2015, pp.419-420 [doctoraat geschiedenis]

english digest

Last summer, Denise De Weerd (1930-2015) has died. She had a particular interest in the history of the labour movement and was a women's history pioneer in Belgium. Until a few years ago, she remained a committee member of the Fonds Suzan Daniel, of which she was a co-founder. Omar Van Hoeylandt wrote a farewell letter.

For his master's thesis Jonas Van Acker analyses the origins, ideology, activities and decline of the Brussels-based homophile group ADEHO (Association d'Entraide pour la Défense des Homophiles, 1972-1987). He summarizes his findings in this newsletter.

In 1992, Majo Van Ryckeghem published *Thuiskomen*, the first lesbian book in Flanders in more than a decade. Earlier this year, she went into retirement. In this issue, she reflects upon the reactions triggered by her book, upon her career in the social sector, and in particular her work towards assisting and empowering women and LGBT's.

The Fonds Suzan Daniel recently welcomed the archives of Jan Vander Laenen, writer of (among other things) erotic and horror stories. Now he looks back on his life and his works.

Jacques Boeykens (1938-2014) was a pioneer of the gay and lesbian movement. As from the end of the sixties, and for some twenty years, he played an important role in trying to improve the social position of gay and lesbians. We publish excerpts from an 1995 interview.

FONDS

suzan daniel

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum

archive et centre de documentation homo/lesbien

we verzamelen alles ... bel, schrijf of mail ons
nous rassemblons tout ... n'hésitez pas à nous contacter

p/a H. Frère-Orbanlaan 510 B-9000 Gent / Gand
info@fondssuzandaniel.be / www.fondssuzandaniel.be
09-223.58.79

rek. nr./n° de compte BE36 0682 1501 5681